Akademia
Obrony
Narodowej

AON 5517/2003

Sławomir Owczarek

DETERMINANTY MOŻLIWOŚCI I SPOSOBÓW WYKONANIA ZADAŃ NA POZIOMIE OPERACYJNYM

Warszawa 2003

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

ZAKŁAD SZTUKI OPERACYJNEJ

AON 5517/03

Sławomir Owczarek

DETERMINANTY MOŻLIWOŚCI I SPOSOBÓW WYKONANIA ZADAŃ NA POZIOMIE OPERACYJNYM

WARSZAWA 2003

Niniejsze studium operacyjne przeznaczone jest głównie dla studentów magisterskich studiów uzupełniających, prowadzonych na Wydziale Wojsk Lądowych AON.
Może być również wykorzystywane na innych studiach i kursach.

Druk i oprawa: Akademia Obrony Narodowej – Wydział Wydawniczy, zam. nr 476/2003

SPIS TREŚCI

Wstęp

Wraz z pojawieniem się broni precyzyjnego rażenia i lotnictwa dalekiego zasięgu oraz pod wpływem ich wysokiej efektywności, zaczęły pojawiać się poglądy o zdecydowanej dominacji lotniczo-rakietowej składowej w osiągnięciu celów walki zbrojnej, a w konsekwencji i wojny. Jednak, jak się wydaje, problem ten wcale nie jest taki prosty i opinie o możliwości wygrania wojny „z odległości", są jak na razie troszeczkę na wyrost. Rzeczywiście, uderzeniami z powietrza mogą zostać zniszczone nie tylko pojedyncze cele (obiekty), ale także grupowe czy też powierzchniowe (pododdziały przeciwnika lub ośrodki administracyjne). Jednak analiza doświadczeń wojen w Afganistanie, Jugosławii i rejonie Zatoki Perskiej pokazuje, że bez zajęcia terytorium wojskami lądowymi nie osiągniemy pełnego zwycięstwa. Dlatego też, jak dawniej, jednym z zasadniczych czynników wpływających na powodzenie w walce zbrojnej, pozostają czynniki pola walki - czynniki operacyjne. Umiejętności dowódców, potrafiących właściwie je wykorzystać, w wielu wypadkach określą cenę jaką musimy zapłacić za zwycięstwo, osiągnięcie postawionych celów (strategicznych, operacyjnych i taktycznych), a tym samym wykonanie postawionych zadań - poziom strat w stanie osobowym i sprzęcie wojskowym, zużycie środków bojowych i materiałowych, czasu i inne.

Pole walki – to środowisko starcia stron, prowadzonego w czasie i przestrzeni. Dlatego też do najważniejszych elementów, charakteryzujących pole walki zbrojnej, należy zaliczyć znajdujące się na nim wojska stron biorących udział w walce, obszar, charakter terenu na jakim się ona odbywa, wraz z całą jego infrastrukturą, warunkami pogodowo-klimatycznymi, porą dnia, a także wskaźnikami przestrzenno-czasowymi oraz czynnikiem determinującym wszelkie działania na polu walki - informacją. Należy przy tym zaznaczyć, że wszystkie one są między sobą powiązane na różne sposoby i stale się zmieniają, jako że walczące strony ponoszą straty, manewrują, zmieniają sposoby działania, zmienia się charakterystyka terenu, pogody i inne.

Dla przestrzenno-czasowych wskaźników pola walki charakterystycznym stało się przejście od dwóch jego wymiarów do trzech, a nawet jak jest to

często podkreślane nawet do czterech, czyli kosmosu. Pole walki stało się więc przestrzennym, obejmującym także przestrzeń powietrzną (kosmiczną). W obecnych warunkach lotnictwo, wojska rakietowe i artyleria pozwalają na wykonanie uderzeń ogniowych nie tylko w pobliżu linii styczności wojsk, ale i na znaczną odległość od niej, przy czym także ramy bezpośredniej walki pododdziałów czołgów i zmechanizowanych zwiększyły się 3-4 razy, w porównaniu z doświadczeniami II wojny światowej.

Każdy z elementów pola walki wpływa na realizację zadania bojowego w sposób dla niego szczególny i charakterystyczny dla danej sytuacji. W różnych warunkach prowadzenia działań bojowych (natarcie czy też obrona) może się przejawiać w różny sposób: w jednym wypadku jego wpływ będzie pozytywny, w drugim zaś negatywny. Dla przykładu, w warunkach, kiedy przeciwnik zdążył zająć dogodną rubież, na podejściach do której teren jest trudnodostępny, będzie on pozytywnie wpływał na jego działania, gdy tymczasem dla drugiej strony, atakującej, te warunki będą niesprzyjające. Oprócz tego, nawet już w czasie prowadzonych działań bojowych charakter wpływu warunków pola walki na działania wojsk, na wykorzystanie w nich środków walki może się zasadniczo zmieniać. Tak, dla przykładu, uderzenie czołowe w warunkach, kiedy świeci oślepiające słońce od strony atakujących pododdziałów, będzie stwarzało bardziej sprzyjające warunki, niż kiedy słońce będzie „bić" w oczy atakującym, oślepiając ich. Cena zwycięstwa w takich warunkach będzie różna.

Ocena wpływu warunków pola walki na działania wojsk powinna być prowadzona z uwzględnieniem różnych wariantów dynamiki ich rozwoju, zmian możliwości walczących stron w zakresie wykorzystania właściwości bojowych uzbrojenia i techniki wojskowej. Oczywiście, że strona, która nie tylko wszechstronnie oceni warunki pola walki, ale i szerzej zagłębi się w dynamikę ich zmian, będzie miała o wiele większe szanse na osiągnięcia sukcesu na współczesnym polu walki.

Na współczesnym polu walki bardziej złożonym problemem stało się poszukiwanie celów uderzeń i dlatego coraz większą rolę zaczyna odgrywać rozpoznanie, we wszystkich jego postaciach. Wiele celów zostanie wykrytych

dopiero w trakcie prowadzenia działań bojowych, pojawiając się nieoczekiwanie na różnych kierunkach i w różnych odległościach, zwykle w towarzystwie licznych celów pozornych. Problem lokalizacji celów, ich identyfikacji i dotarcia w odpowiednim czasie odpowiednio przetworzonych danych do środków rażenia staje się problemem coraz bardziej aktualnym. Dlatego też zasada, według której dane o przeciwniku stopniowo spływają do punktów zbioru informacji i dopiero po odpowiedniej selekcji doprowadzane są do „odbiorców", wymaga bezwzględnej zmiany. Koniecznym jest przekazywanie informacji o celach bezpośrednio zainteresowanym instancjom, aby uderzenie na poszczególne cele wykonane zostało w realnej skali czasowej. Oczywistym jest, że jest to możliwe tylko w warunkach pełnej automatyzacji i stworzenia pola informacyjnego, w którym każda instancja, w dowolnym momencie mogłaby otrzymać całą, niezbędną jej informację.

W działaniach bojowych ważną rolę odgrywają czas i szybkość manewru siłami, środkami walki i ogniem, jako że od nich zależy wyprzedzenie działań przeciwnika i osiągnięcie zaskoczenia. W związku z tym na współczesnym polu walki koniecznym jest śledzenie poszczególnych elementów ugrupowania bojowego przeciwnika, wypracowywanie prawdopodobnych wariantów ich działania i przygotowywania się do odpowiedniej reakcji na każdy z nich.

We współczesnej walce zbrojnej coraz większego znaczenia zaczyna nabierać walka informacyjna i psychologiczna stron konfliktu. Praktycznie rzecz biorąc stała się ona nowym czynnikiem walki zbrojnej, nowym czynnikiem operacyjnym. W warunkach zwiększania się środków walki zbrojnej czynniki informacyjny i psychologiczny zajęły ważne miejsce w ich strukturze. Przy czym, chociaż rola tych elementów ze względu na możliwości oddziaływania (rażenia) na stan osobowy jest niemożliwa do porównania z oddziaływaniem fizycznym, to patrząc na rezultaty końcowe, może okazać się, że ich znaczenie wcale nie będzie mniejsze. W perspektywie, jak pokazuje analiza doświadczeń bojowych, rola walki informacyjnej i psychologicznej będzie nieprzerwanie rosła.

1. CZYNNIKI DETERMINUJĄCE MOŻLIWOŚCI WYKONANIA ZADAŃ NA SZCZEBLU OPERACYJNYM

W ostatnio pojawiających się wydawnictwach teoretycznych i dydaktycznych bardzo często autorzy zgadzają się z opinią, że czynniki walki zbrojnej są to przyczyny wywołujące skutek destrukcyjny na przeciwnika i rozstrzygające o sukcesie walki, a ich suma stanowi o ostatecznych rezultatach walk (bojów), bitew i operacji[1]. Jednak powstają różnice odnośnie tego, co zaliczyć do elementarnych czynników walki zbrojnej. B. Szulc za główne czynniki walki zbrojnej uważa siły, obszar i czas „ ... *walkę zbrojną (w każdym zakresie) prowadzić będą dwie przeciwstawne strony, mając do tego odpowiednio wydzielone komponenty, które nazywać możemy siłami zbrojnymi*[2]. *Toczyć one będą walkę zawsze w jakimś obszarze (przestrzeni) i w określonym czasie (okresie). Zatem* ***siły, obszar i czas traktować trzeba jako główne czynniki walki zbrojnej, czynniki determinujące wykonanie zadań.*** *Są one ze sobą ściśle powiązane (występują zawsze razem) i rozpatrywanie ich oddzielnie (bez względu na kontekst) jest – w sensie dokonywania uogólnień – niewłaściwe"*[3]. W tym wypadku rażenie, ruch i informację, jak uzasadnia autor, należy uważać za elementy walki zbrojnej.

M. Wiatr zgadzając się, że siły, obszar i czas określają działania zbrojne, jednak uznaje on także informację jako czynnik determinujący ich przebieg „ ... *informacja steruje walką, warunkuje bowiem realizację rażenia i ruchu ...*"[4]. Autor ten, obok informacji, za podstawowe czynniki determinujące prowadzenie walki zbrojnej uznaje także siły, obszar i czas. Jednocześnie, jak zauważa, siły to nie tylko to czym dysponuje dowódca w czasie prowadzenia walki zbrojnej, ale i to czym dysponuje przeciwnik, jego możliwości bojowe.

---

[1] *Por. B.Szulc, red. Teoria walki zbrojnej a sztuka wojenna, AON, Warszawa 2001.*

[2] *Wyjaśnić należy, iż w różnych walkach siły je toczące mogą nie być tym co określamy siłami zbrojnymi. Siły zbrojne zaś mogą być uzupełniane innymi komponentami.*

[3] *tamże*

[4] *M.Wiatr, Między strategią a taktyką, Wyd. A.Marszałek, Toruń 1999.*

Kierując się dokumentami normatywnymi NATO (ATP-35(b)), R. Bojarski uznaje za czynniki operacyjne: **cel, przeciwnika, siły (bazę operacyjną), środowisko i czas**. Określają one ramy działania i są ściśle ze sobą powiązane, a zadaniem dowódcy poziomu operacyjnego jest zbadanie tych czynników co do możliwości działania wojsk własnych i przeciwnika oraz określenie optymalnego stosunku między nimi, w zależności od rodzaju działania oraz zadania[5]. Niewątpliwie siły powinny być rozpatrywane w dwóch aspektach. Po pierwsze jako czynnik określający nasze możliwości bojowe oraz po drugie, jako czynnik określający możliwości przeciwnika, a jednocześnie określający wielkość naszych sił, jakie powinny zostać użyte do przeprowadzenia danej operacji (przewaga nad przeciwnikiem ma z pewnością wpływ na przebieg działań bojowych, choć niewątpliwie nie stanowi gwarancji powodzenia)[6].

Nie ulega wątpliwości, że siły, obszar, czas i informacja są dla konkretnej operacji stałymi jakościowymi i ilościowymi, wpływającymi na możliwości działania i zakres swobody dowódców.

1.1. SIŁY

Podstawowym elementem realizującym zadania militarne w państwie są siły zbrojne. Według R. Wróblewskiego „*Siły Zbrojne (lub zamiennie: wojsko, armia, siła zbrojna) – to wyspecjalizowany organ państwa, podlegający bezpośrednio centralnej władzy wykonawczej, przeznaczony do ochrony i obrony jego interesów przez możliwość zastosowania przemocy zbrojnej. W tym sensie siły zbrojne stanowią jeden z instrumentów polityki, za pomocą których państwo realizuje swoje interesy*"[7].

Często postrzegane są jako „ ... *wszelkie wojska i środki, jakimi dysponuje dowódca podczas wykonywania konkretnego działania* ..."[8], podstawa wszelkich działań militarnych. Ich wielkość jest uzależniona od tego, jakimi możliwościami dysponuje przeciwnik, zaś możliwości wynikają z ich składu i

---

[5] *Por. R. Bojarski, Główne problemy działań operacyjnych, AON, Warszawa 2001, s. 29.*
[6] *Por. M.Wiatr, Między strategią a taktyką, Wyd. A.Marszałek, Toruń 1999, s. 191.*
[7] *R. Wróblewski, Wprowadzenie do strategii wojskowej, Warszawa 1998, s. 122.*
[8] *Por. M.Wiatr, Między strategią a taktyką, Wyd. A.Marszałek, Toruń 1999, s. 191.*

wyposażenia, rodzaju i jakości uzbrojenia i sprzętu wojskowego, a także poziomu wyszkolenia stanów osobowych oraz ich sprawności fizycznej i morale.

Działania bojowe to praktyczna realizacja, przez siły zbrojne danej strony, wyznaczonych im zadań bojowych. Warto przy tym przypomnieć, że zadaniem bojowym określa się cel, który ma być osiągnięty w ustalonym terminie przez żołnierza, pododdział, oddział lub związek taktyczny (operacyjny) podczas walki (bitwy, operacji) lub innych działań bojowych[9]. Treścią zadań bojowych jest zazwyczaj zniszczenie (obezwładnienie) określonych sił przeciwnika i opanowanie bądź utrzymanie określonego obszaru (obiektu, rejonu).

Struktura sił zbrojnych i ich uzbrojenie odpowiada poziomowi rozwoju społeczeństw, które je organizują. Praktycznie do końca I wojny światowej rozróżniano dwa rodzaje sił zbrojnych, dla których kryterium podziału stanowiło środowisko walki zbrojnej, tj. siły lądowe oraz siły morskie (marynarkę wojenną). Dynamiczny rozwój lotnictwa w okresie międzywojennym spowodował, że podczas II wojny światowej walczyły już trzy rodzaje sił zbrojnych: siły lądowe, siły powietrzne i marynarka wojenna. Współcześnie siły zbrojne większości państw składają się również z trzech rodzajów sił, jednak czołowe mocarstwa światowe dysponują ponadto siłami zdolnymi do prowadzenia działań w przestrzeni kosmicznej.

Uzyskanie zdolności bojowej to bardzo ważny, istotny stan sił zbrojnych, jednak nie dotyczy on strony jakościowej. Z informacji o tym, że określone siły są zdolne do realizacji zadań bojowych nie dowiadujemy się jaki ich zakres może być wykonany na polu walki. Stąd też zaistniała potrzeba posługiwania się kategorią odzwierciedlającą wspomniane jakościowe właściwości sił zbrojnych. I temu właśnie celowi służy pojęcie – możliwości bojowe.

Niewątpliwie koniecznym jest przypomnienie definicji możliwości bojowych i potencjału bojowego. Termin możliwości bojowe możemy znaleźć jedynie w *Słowniku podstawowych terminów wojskowych*, który definiuje możliwości bojowe jako „(...) *całokształt wskaźników charakteryzujących właściwości bojowe i możliwości techniczne pododdziałów, oddziałów i związków tak-*

[9] *Por. Słownik podstawowych terminów wojskowych, Warszawa 1977.*

tycznych rodzajów wojsk do wykonania określonych zadań bojowych (...)[10]. Wynika z tego, że możliwości bojowe zależą od stopnia ukompletowania wojsk stanem osobowym, sprzętem bojowym, jego ilości i jakości oraz poziomu wyszkolenia.

Często mówimy także o potencjale bojowym. P. Sienkiewicz w ramach potencjału bojowego strony wyróżnia trzy jego elementy: potencjał ludzki, potencjał techniczny i potencjał dowodzenia[11]. Posługując się pojęciem potencjału bojowego można ocenić, w procesie modelowania matematycznego, która ze stron może osiągnąć przewagę w walce, uwzględniając przy tym czynniki, zarówno siły, jak i czasu.

W świetle takiego rozumienia pojęcia potencjał bojowy należy wyeksponować podstawowe wskaźniki, które używane są do jego określenia. Wśród nich na czoło wysuwa się zasięg (donośność) rażenia, drugim niezwykle ważnym wskaźnikiem jest siła (moc) rażenia mierzona najczęściej tzw. promieniem rażenia, trzecim zaś – czas reakcji.

W kontekście **czasu** właściwością sił zbrojnych jest kategoria gotowości bojowej. W latach siedemdziesiątych K. Nożko gotowość bojową zaliczał do zasad sztuki wojennej[12], natomiast w okresie lat dziewięćdziesiątych w siłach zbrojnych RP preferowano zasadę – zdolności bojowej[13].

Dowódca nie ma bezpośredniego wpływu na stan zdolności bojowej podległych sił, natomiast może wpływać na stopień ich gotowości bojowej, co jest jedną z jego głównych funkcji. W takim kontekście zdolność bojowa odnosi się w większym stopniu do **siły**, gotowość bojowa zaś do czynnika **czasu**[14].

Zatem osiągnięcie gotowości bojowej do realizacji określonego zadania bojowego jest dobitnym przejawem uwzględnienia **czynnika czasu** w walce zbrojnej. Kolejne formy przejawiania się tego czynnika w toku działań bojo-

---

[10] *Słownik podstawowych terminów wojskowych, Warszawa 1977.*
[11] *P. Sienkiewicz, Inżynieria systemów, Warszawa 1983, s. 280.*
[12] *K. Nożko, Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej, Warszawa 1973, s. 146.*
[13] *Por. Regulamin działań wojsk lądowych, cz. I, Warszawa 1994.*
[14] *Por. B.Szulc red. Teoria walki zbrojnej a sztuka wojenna, AON, Warszawa 2001.*

wych to osiągnięcie synchronizacji wysiłków rodzajów sił zbrojnych i wojsk oraz uzyskanie **efektu synergii**.

Na polu walki spotykają się różne ze względu na ilość, skład, możliwości strony (siły i środki). W zależności od tego, w jakim położeniu, stanie i jaki jest ich wzajemny stosunek, mogą być wybrane odpowiednie formy i sposoby prowadzenia działań bojowych. Charakterystyczną przy tym stała się tendencja znacznego zwiększenia charakterystyk bojowych uzbrojenia i przeniesienie akcentu na zasadę „znalazł – zniszczył". Stało się to charakterystyczne nie tylko w stosunku do oddziałów i pododdziałów, ale nawet i pojedynczego żołnierza, jednostki uzbrojenia czy sprzętu wojskowego. Znacznie zwiększyła się efektywność działania wojsk jako pojęcia ogólnego, praktycznie wszystkie cele na powierzchni ziemi i w przestrzeni powietrznej, stały się dostępnymi celami dla uderzeń, do ułamków sekundy skrócił się czas reakcji od wykrycia do odpalenia pocisku (rakiety), a zużycie amunicji znacznie się zmniejszyło, ze względu na precyzję uderzenia.

Dla poszczególnych zgrupowań wojsk na polu walki coraz bardziej typowym staje się duże rozśrodkowanie pododdziałów, oddziałów i środków bojowych na polu walki. Pozwala to poszczególnym stronom elastycznie manewrować i szybko przenikać w ugrupowanie bojowe i na tyły przeciwnika. W wyniku tego powstaje konieczność organizacji odpowiedniej ochrony wojsk własnych, głębokiego rozpoznania wojsk przeciwnika i ciągłej gotowości do odparcia jego nieoczekiwanych uderzeń. Oczywiście wyżej wymienione przedsięwzięcia są konieczne zarówno w strefie bezpośredniej styczności stron, jak i w głębi oraz w strefie tyłowej.

Jakie więc powinny być siły, które będą realizowały **zadania na współczesnym i przyszłym polu walki**? Nie ulega wątpliwości, że wykonanie zadań, wynikających z uwarunkowań współczesnego i przyszłego pola walki, wymaga budowy odpowiednich sił zbrojnych. W ciągu długiego okresu swojego rozwoju siły zbrojne składały się z zintegrowanych komponentów, które w zależności od sytuacji były w stanie realizować funkcje zarówno obronne, jak i zaczepne. Najbardziej wyrazistym tego przykładem są wojska lądowe – głów-

na ich część składowa w minionych wojnach. Obecnie do prowadzenia wojny i walki zbrojnej oraz do ich prowadzenia w przyszłości potrzebne są wojska (siły) z wyraźnym rozdzieleniem ich profesji, co prowadzi do konieczności przeprowadzenia niezbędnych zmian strukturalnych składowych sił zbrojnych, ich rodzajów, uzbrojenia. Konkretną strukturę organizacyjną sił zbrojnych i wszystkich pozostałych siłowych ministerstw będzie tworzyło każde państwo osobno, biorąc pod uwagę swoje możliwości, narodowe tradycje i stojące przed nimi zadania. Siły zbrojne do prowadzenia walki zbrojnej w przyszłości będą tyle warte, na ile ceni dane państwo swoją suwerenność. Zreformowane siły zbrojne powinny zabezpieczać bezpieczeństwo państwa bez opierania się na broni jądrowej. Wspominanie w Konstytucji, doktrynie wojennej państwa o możliwości wykorzystania broni masowego rażenia pierwszym, do wykonania uderzenia uprzedzającego, świadczyć będzie nie tylko o słabości sił zbrojnych, ale i o gotowości do samobójstwa w sytuacji, kiedy byłoby możliwym wyjście bez szwanku, jeśliby państwo było przygotowane do prowadzenia wojny nowej generacji.

Jeśli spróbowalibyśmy dokonać prognozy losu wojsk lądowych w ciągu najbliższych 15-20 lat, to wypada przyznać, że pozostaną one jedną z ważniejszych składowych struktury sił zbrojnych wielu, w głównej mierze rozwijających się państw. W czasie tego okresu, który dla nich możemy nazwać przejściowym do wojen nowej generacji, wojska lądowe pozostaną w tych państwach osnową sił zbrojnych. Zachowają się one, aczkolwiek w niewielkiej liczbie, także i w najbardziej rozwiniętych krajach, przygotowujących się do wojen przyszłości. Jednak te wojska będą stosunkowo niewielkie liczebnie, ale w **pełni mobilne**, dysponujące dużą **mocą ogniową** i samowystarczalnością. Powinny one oprócz przygotowania do prowadzenia wojen lokalnych i konfliktów, przygotowywać się do prowadzenia działań głębokich.

Już dzisiaj jest widoczne, że redukcja sił zbrojnych w najbardziej rozwiniętych krajach świata przebiega jednocześnie ze znacznymi zmianami w uzbrojeniu, technice wojskowej i sztuce wojennej. Główne zagrożenie dla bezpieczeństwa dla wielu krajów tkwić będzie w ich technologicznych zapóźnie-

niach związanych z opracowywaniem i szybkim wdrażaniem do produkcji i w dalszej kolejności na uzbrojenie, masowej liczby najnowszych rodzajów broni precyzyjnego rażenia, broni opartej na nowych fizycznych zasadach, środków informacyjnych, walki elektronicznej i naprowadzania rakiet. Możemy zaobserwować swoisty wyścig zbrojeń, precyzyjnych zbrojeń, gdzie na pierwsze miejsce wysuwa się dynamika wyposażania sił zbrojnych w tego rodzaju uzbrojenie. Te państwa, które nie będą zdolne stworzyć lub też nabyć w ciągu najbliższych 15-20 lat takiej broni w odpowiedniej ilości, przez ten czas pozostaną w tyle za najbardziej rozwiniętymi krajami o całą generację nie tylko zbrojeń, ale i wojen. A znaczy to, że będą one musiały zdecydować się na wykorzystanie siły żywej w wojnie, na minione formy i sposoby prowadzenia działań wojennych.

Walka zbrojna, w której spotykają się przeciwnicy, przygotowani do prowadzenia wojny różnych generacji - przeszłej i przyszłej - niewątpliwie będzie wygrana przez tego, kto będzie przygotowany do prowadzenia walki nowej generacji. Przy czym odnosi się to także do wojen lokalnych i konfliktów zbrojnych. Państwo gotowe do prowadzenia wojny szóstej generacji będzie rozwiązywało swoje problemy nie z pomocą zgrupowań wojsk na bazie siły żywej, a z wykorzystaniem dużej ilości, w głównej mierze tylko broni precyzyjnego rażenia i broni opartej na nowych fizycznych zasadach oraz walki informacyjnej.

W podobny sposób mogą być realizowane zadania związane z operacjami pokojowymi. Będzie można zgodnie z decyzją ONZ, nie wprowadzać wojsk w strefy wojennych konfliktów, a ogłosić, że pod kontrolą rozpoznania i na celownikach broni precyzyjnego rażenia, powiedzmy powietrznego czy morskiego bazowania, rozlokowanych możliwe nawet poza obszarem tej strefy, znajdują się już obiekty, broń i technika wojskowa skonfliktowanych stron i strefa zdemilitaryzowana, a w wypadku naruszenia któregokolwiek z warunków porozumienia o przerwaniu ognia, zostanie natychmiast wykonane uderzenie bronią precyzyjnego rażenia. Siły pokojowe tworzone na tych zasa-

dach nie poniosą przy tym strat, za to będą całkowicie po nowemu i w pełni efektywnie realizować swoją misję pokojową.

Przejdzie do przeszłości konieczność utrzymywania potężnych zgrupowań wojsk (okręgów wojskowych, związków operacyjnych i taktycznych) do ochrony obszarów wzdłuż granic państwa, a także potrzeba posiadania silnych strategicznych mobilizacyjnych rezerw i resursów, prowadzenia strategicznego rozwijania , realizowania strategicznego przegrupowania i innych działań. Wiadomo, że największą efektywność w walce zbrojnej przyszłości można osiągnąć tylko w tym wypadku, jeśli już dzisiaj szczegółowo uzgodnione zostaną działania wszystkich ministerstw, uczestniczących w budowie sił zbrojnych, w opracowywaniu i wyposażaniu ich w niezbędna liczbę środków precyzyjnego rażenia i broń opartą na nowych fizycznych zasadach. Opracowywanie takiej broni już teraz powinno się odbywać w ramach wszystkich teraźniejszych i perspektywicznych programów naukowo-badawczych i prac doświadczalno-konstruktorskich przemysłu obronnego. Należy wykonać śmiały krok- od lądowych sił zbrojnych do sił zbrojnych na bazie wysokointeligentnych środków prowadzenia walki zbrojnej i wojen przyszłości. Najważniejsze zadania to wybór i uzasadnienie koncepcji takich pryncypialnie nowych sił zbrojnych. Koniecznym jest określenie racjonalnego stosunku pomiędzy rodzajami sił zbrojnych, środków rażenia, środków obrony (ochrony), wszechstronnego wsparcia, dowodzenia na wszystkich szczeblach i innych. Tworząc nowe sił zbrojne należy uwzględniać konieczność ich wykorzystywania do wykonania dużych strategicznych zadań makrowojen. W tej sytuacji inne zadania , na przykład związane z miniaturowymi wojnami lokalnymi i molekularnymi konfliktami, będą one tym bardziej gotowe realizować.

Wojna szóstej generacji, taka jaka została tu przedstawiona, to oczywiście kwestia przyszłości, ale nie tak znowu odległej. Kiedy przyjdzie jej czas zależy od wielu czynników. Każde z państw idzie po tej drodze samodzielnie, biorąc pod uwagę swoje możliwości. Należy jednak zauważyć, że przyszłość – to nie to gdzie my idziemy, a to co my tworzymy dzisiaj. Dróg nie należy szukać, ale je budować, jako że sam proces budowy zmienia zarówno budowni-

czego, jak i jego los, życie. Jest więc oczywistym, że teoria wojen i walki zbrojnej powinna wyprzedzać praktykę, pokazywać, chociażby w samych ogólnych zarysach przyszłość do której dążymy – bliższą i dalszą, a przyszłość ta tworzona jest już dzisiaj.

Nie każdemu jednak państwu dane jest lekko i szybko realizować w praktyce taki program. Ze względu na możliwości ekonomiki i technologii tworzenia takiego uzbrojenia do szeregu państw, mających możliwość prowadzenia wojny tej nowej generacji, oprócz najbardziej ekonomicznie rozwiniętych krajów, mogą wejść po raz pierwszy państwa rozwijające się. Już obecnie można zaobserwować wiele krajów, które jawnie kroczą po drodze reformy swoich sił zbrojnych i przeznaczają większość swoich nakładów zbrojeniowych na zaawansowane technologie wojskowej elektroniki, precyzyjne systemy uzbrojenia i zauważalnie mniej zaczęły przeznaczać środków na rozwijanie jądrowych i klasycznych sił zbrojnych oraz środków walki zbrojnej.

Jeśli dawniej i obecnie główne zagrożenie dla szeregu państw przedstawiał w pełni konkretny przeciwnik, to w przyszłości takich zagrożeń można oczekiwać z wielu miejsc, regionów. Ich źródłem mogą być te kraje, gdzie prowadzone są prace nad rozwijaniem broni jądrowej, chemicznej, rakiet balistycznych i precyzyjnych, gdzie szybko wzrasta ekonomiczny i wojenny potencjał, gdzie zachowało się dążenie państw do zajęcia spornych terytoriów, gdzie zostały zachowane duże liczebnie klasyczne wojska. Należy więc oczekiwać, że w związku z tym wiele krajów będzie zmuszone do zachowania możliwości prowadzenia wojen czwartej i piątej generacji, to znaczy kontynuować nakłady na broń jądrową i siłę żywą. Inne, bardziej opóźnione ekonomicznie i oczywiście technologicznie (w tym technologii wojskowej), będą rozwijać broń chemiczną i także siłę żywą.

1.2. OBSZAR

Działania zbrojne, w tym działania operacyjne prowadzone są na określonym obszarze, definiowanym jako obszar odpowiedzialności, a odpowiednie wykorzystanie tego obszaru z korzyścią dla prowadzonych działań jest niewątpliwie istotnym ich determinantem. Obszar odpowiedzialności to nie tylko teren na jakim prowadzone są działania operacyjne, to także trzeci wymiar, wymiar przestrzenny, a więc to także przestrzeń powietrzna, a obecnie już coraz częściej przestrzeń kosmiczna.

Ogniskowy i przestrzenny charakter pola walki wymusza użycie rozproszonych sił ze wszystkich środowisk działań na znacznych obszarach, przy jednoczesnym zachowaniu możliwości ich koncentracji dla osiągnięcia kumulacji rezultatów w czasie i przestrzeni. Istota ta jest dostrzegana wszędzie, więc uznać to należy za naturalne. Dlatego priorytet panowania nad obszarem nie będzie osiągalny tylko przez jego fizyczne i bezpośrednie zajęcie, lecz będzie także wynikał z możliwości ciągłego oddziaływania siłami i środkami z wszystkich środowisk działań na całą głębokość własnego obszaru odpowiedzialności i przeciwnika, a to dopiero oznacza panowanie nad nim[15].

Przede wszystkim w działaniach obronnych, ale także i w zaczepnych drogi podejścia i korytarze manewru, które przeciwnik mógłby wykorzystać do przemieszczania i działania wojsk oraz nasze drogi podejścia i korytarze manewru, będą przedmiotem szczegółowych analiz i z pewnością jednym z ważnych elementów na jakich opiera się sprecyzowanie wariantów działania, a zatem określonych sposobów wykonania zadania, chociaż będzie to także niewątpliwie wpływ na same możliwości jego wykonania.

W swoim czasie, jeden z bardziej znanych dowódców przeszłości – Fryderyk Wielki – mówił: „Ile różnych form terenu, tyle różnych batalii". We współczesnej walce zbrojnej wykorzystanie warunków terenowych w wielu wypadkach determinuje osiągnięcie sukcesu w działaniach bojowych. Niewątpliwie do najbardziej istotnych charakterystyk terenu, wpływających na przebieg wal-

[15] *R. Bojarski, op.cit. Główne problemy działań operacyjnych, AON, Warszawa 2001, s.37.*

ki zbrojnej, możemy zaliczyć rzeźbę terenu, występujące na tym terenie grunty, właściwości szaty roślinnej oraz warunki hydrologiczne. Właściwości rzeźby terenu mają wpływ między innymi na przejezdność techniki bojowej, warunki obserwacji, prędkość w czasie wykonywania manewru, charakter inżynieryjnej rozbudowy pozycji obrony.

Nie ulega wątpliwości, że na możliwości działania wpływa stosunek między siłami znajdującymi się na tym obszarze a samym obszarem, a zatem „pojemność operacyjna" czy też „stopień nasycenia". Powinien on być taki, aby wojska zachowały możliwość wykonania manewru w całej przestrzeni zadaniowej.

Najnowsze kierunki rozwoju uzbrojenia i techniki wojskowej, prowadzą do tego, że priorytetowe znaczenie we współczesnych działaniach bojowych będą miały środki rażenia dalekiego zasięgu. Zatem zmiany na polu walki będą w głównej mierze dotyczyły zwiększenia jego głębokości, będziemy mieli do czynienia z walką na odległość (na dystans, bezkontaktową).

Jej wyróżnikiem jest wzrastający rozmach przestrzenny, kiedy linie rozgraniczenia między związkami taktycznymi (oddziałami), a nawet linia bezpośredniej styczności wojsk posiada tylko bardzo umowne znaczenie, jako że ramy bezkontaktowego starcia określają tylko możliwości zasięgu wykorzystywanych środków walki. Ze względu na głębokość obszaru działań możemy go umownie rozdzielić na pięć stref:

- strefę głębokiego rozpoznania i oddziaływania na przeciwnika środkami dalekiego zasięgu (głównie lotniczymi) na głębokość 50-80 km;
- strefę zbliżania wojsk i kolejnego wprowadzania do walki środków ogniowych średniego zasięgu o głębokości 10-15 km;
- strefę walki bezpośredniej (bliskiej) do 10 km;
- strefę tyłową, gdzie rozmieszone są rezerwy i jednostki logistyczne do 30-50 km od linii styczności wojsk;
- strefę komunikacji, na głębokość do 80km.

Należy podkreślić, że taki podział jest podziałem wielce umownym, gdyż aktywne działania bojowe we wszystkich strefach będą prowadzone nie kolejno, ale jednocześnie.

Nie ulega wątpliwości, że wypracowanie koncepcji działań operacyjnych jest integralnie związane ze strukturą obszaru odpowiedzialności, gdyż kumuluję wizję i realizm związany z istniejącą infrastrukturą w jedną całość.

1.3. CZAS

Czas często określany jest jako czynnik spinający elementarne czynniki walki zbrojnej i stanowi sedno wszelkich rozważań dotyczących procesów organizacyjnych, przygotowujących określone działanie rozciągnięte w czasie. Czynnik, który w wyniku wygrania walki o czas może zrekompensować niedobory w siłach i środkach, czy też inne mankamenty, które wystąpią na przyszłym polu walki[16]. Nie ulega wątpliwości, że *„trzeba być przygotowanym na natychmiastowe reagowanie na zaistniałe wydarzenia, z trudem wykryty cel nie będzie czekał aż go zniszczymy, kiedy to będzie dla nas wygodne"*[17]. Nie ulega wątpliwości, że na atut czasu będą liczyły obie walczące strony, a ocenę wyższą otrzyma ten, kto uczyni to lepiej. Czas determinuje szybką realizację procesów decyzyjnych i działanie wojsk w stosunku do przeciwnika, wyprzedzenie jego procesów decyzyjnych, zmuszenie go do ciągłej zmiany planów, czyli stworzenia możliwości popełnienia przez niego określonych błędów, wynikających z braku pełnej informacji[18]. Jest on czynnikiem krytycznym każdego poziomu dowodzenia i każdego rodzaju działań, błędem więc dowódcy byłoby niewykorzystanie możliwości wynikających z panowania nad nim (wyprzedzania przeciwnika). Jego brak zmusza dowódcę do utrzymywania więk-

---

[16] *Por. W. Kaczmarek, Z. Ścibiorek, Przyszła wojna-jaka?, Wyd. BUWiK, Warszawa 1995, s.85.*
[17] *tamże*
[18] *Por. R. Bojarski, Główne problemy działań operacyjnych, AON, Warszawa 2001, s.37.*

szych sił, zwykle odwodów lub do podjęcia większego, nie zawsze przynoszącego pozytywne rezultaty, ryzyka[19].

Nie ulega wątpliwości, że czas jako czynnik operacyjny, wywierający znaczny wpływ na prowadzenie działań operacyjnych ma dwojakie znaczenie. Po pierwsze może on stanowić ten przedział czasowy jakim dysponuje dowódca na przygotowanie działań, czyli czas do ich rozpoczęcia (np. nie ulega wątpliwości, że inną wartość przedstawia obrona doraźnie, a inną zawczasu przygotowana). Z drugiej zaś strony może to być ten okres czasu w jakim będą prowadzone same działania bojowe, czyli wpływający na wielkość resursów osobowych i materiałowych, jakimi powinien dysponować dowódca.

W przyszłych działaniach bojowych nieodzowna stanie się szybkość w podejmowaniu decyzji i reagowaniu na każde zjawisko. W dynamicznych działaniach prowadzonych na dużej przestrzeni, wprost błyskawicznie trzeba będzie zebrać niezbędne informacje, dokonać oceny sytuacji i przeprowadzić nieodzowne kalkulacje. To podstawa trafnych decyzji. Jednocześnie szybkość ich podejmowania nie będzie mogła obniżyć ich jakości.

Podjęcie decyzji to tylko pierwszy krok do w walce o czas. W zderzeniu z przeciwnikiem i twardymi regułami działań bojowych istotne będzie również, by określone zadania natychmiast dotarły do wykonawców. Ci zaś powinni być w takim stanie gotowości bojowej, który będzie zapewniał szybką realizacje wcześniej nakreślonych zadań. Dla niektórych środków rażenia oznacza to, że będą musiały być w stanie gwarantującym natychmiastowe otwarcie ognia (wykonanie startu). Taki model postępowania odnosi się do wszystkich organizmów wojskowych.

Jak było już powiedziane czas jest bezpośrednio powiązany z szybkością działania, „*atakujcie przeciwnika znienacka, gdy nie jest przygotowany do oporu* - pisał Mahon – szybkość jest tajemnicą powodzenia"[20]. Nowoczesna technika umożliwia zadawanie szybkich i kolejnych, a nawet jednoczesnych uderzeń w decydujących rejonach oraz bezpośrednio na komunikacje, bez większego ryzyka dla własnych wojsk. Dzięki tej szybkości można przeciwnika

---

[19] *Podręcznik 100-5, Działania wojsk lądowych armii Stanów Zjednoczonych, AON, Warszawa 1994.*
[20] *T.N. Dupuy, Men of the West Point, s.70.*

zupełnie pozbawić możliwości obrony, ponieważ lotnictwo, broń precyzyjnego rażenia i rakiety balistyczne mogą wykonywać uderzenia w każdym miejscu i o każdej porze. Nie ma praktycznie żadnych naturalnych przeszkód do powstrzymania ich.

Czas to także szybkość reakcji na uderzenie przeciwnika, wykonanie uderzenia odwetowego. Polityka niezwłocznego odwetu powinna zniechęcić każdego potencjalnego agresora.

1.4. CEL

Słownik języka polskiego określa cel jako „... *to, do czego się dąży, co się chce osiągnąć, punkt, miejsce, do którego się zmierza*"[21]. Przenosząc jego znaczenie na grunt wojskowy, Leksykon wiedzy wojskowej, definiuje cel jako „ *obiekt lub istotę żywą, które się niszczy za pomocą różnych rodzajów broni lub środków walki lub zamierzony rezultat dążeń, punkt, do którego osiągnięcia się zmierza*"[22]. Zamieszczona jest tu też definicja celu i celowości działania, jako jednej z zasad sztuki wojennej, określająca *zgodność celu z faktycznymi możliwościami i wyborem najbardziej skutecznych form i sposobów działania oraz zdecydowane dążenie do jego zrealizowania*[23].

W każdych działaniach bojowych bardzo ważnym jest wybór i jasne zdefiniowanie celu. Wybór celu jest jednym z najważniejszych zadań dowódcy, wymaga to od niego jasnego i logicznego myślenia. Sposób określenia (wyrażenia) celu może być różny. I tak może on być ściśle określony lub też nakreślony tylko szerokimi pojęciami, lecz zawsze nie może być dwuznaczny. Nie może być żadnej wątpliwości co wojska mają osiągnąć, prowadząc określone działania bojowe.

Jednak przede wszystkim musi być celem możliwym do osiągnięcia przez wojska, które są w dyspozycji dowódcy. W czasie planowania zadań

---

[21] *Słownik języka polskiego, PWN, Warszawa 1993, s.235.*
[22] *Leksykon wiedzy wojskowej, MON, Warszawa 1979, s.61.*
[23] *tamże.*

powinien on zostać tak wypracowany, aby raz postawiony, był utrzymany przez cały okres działań bojowych. Cel musi być dostosowany do wymogów bezpieczeństwa, aby podwładni mogli uczynić go głównym punktem swojego planowania.

Cel powinien ukierunkowywać prowadzenie operacji militarnych i powinno się to przejawiać na wszystkich szczeblach dowodzenia i we wszystkich rodzajach prowadzonych działań bojowych. Osiągniecie celu głównego operacji (stanu końca operacji) może być wynikiem osiągnięcia wytyczonych celów pośrednich, które to mogą być poszczególnymi fazami (etapami) tej operacji[24].

Stosunek między poszczególnymi czynnikami operacyjnymi powinien odpowiadać celowi i planowi operacji. Najistotniejszym zadaniem dowodzenia operacyjnego jest więc zharmonizowanie ich z wytyczonym celem.

1.5. INFORMACJA

Informacja zawsze była czynnikiem , który warunkował powodzenie w walce zbrojnej, determinowała możliwości i sposoby wykonania zadań bojowych. Staje się ona elementem dominującym we współczesnym świecie, a zatem również w walce zbrojnej. Wojsko mocno wkroczyło w wiek informacji, dostęp do niej ma obecnie bardzo istotne znaczenie, stała się więc niezbędnym czynnikiem warunkującym skuteczne funkcjonowanie wszystkich szczebli dowodzenia, choć dla każdego z nich odrębne są kryteria jej doboru i wymagania w zakresie szczegółowości. Szczebel strategiczny najbardziej wymaga wiadomości określanych jako ogólne, większa szczegółowość potrzebna jest do planowania operacyjnego i taktycznego, zaś największa precyzja do realizacji procesów wykonawczych (informacje bojowe, dane dotyczące konkretnych celów, obiektów uderzeń). Każdy z tych szczebli dowodzenia chcąc zachować swoją żywotność nie może ograniczyć się jedynie do opisywanych działań w podprzestrzeni zdobywania informacji, ale także musi prowadzić aktywną obronę informacyjną i zakłócanie systemów informacyjnych przeciw-

[24] *Por. R. Bojarski, Główne problemy działań operacyjnych, AON, Warszawa 2001, s. 29.*

nika[25]. Każdy konflikt zbrojny zawsze poprzedzała walka informacyjna i nie jest możliwe odniesienie w niej zwycięstwa bez wcześniejszego pokonania systemów informacyjnych przeciwnika. Mówiąc o istocie informacji B.Szulc określił, że można ją wyrazić następującą tezą: *informacja daje każdej z walczących stron wiedzę o tym, z kim, kiedy, gdzie i w jakich warunkach będzie walczyła (toczyła walkę zbrojną)*[26].

Czym zatem jest informacja? Słownik Języka polskiego określa informację jako *powiadomienie o czymś, zakomunikowanie czegoś lub też wiadomość, wskazówkę, pouczenie*. O wiele dokładniej jej istotę oddaje leksykalne ujęcie, w którym przedstawiana jest jako „ ... *przedmiot myślowy odzwierciedlający każdy czynnik zmniejszający stopień niewiedzy (nieokreśloności) o badanym zjawisku, umożliwiający człowiekowi, organizmowi żywemu lub urządzeniu automatycznemu polepszenie znajomości otoczenia i w sprawniejszy sposób przeprowadzenie celowego działania* ..."[27].

Ciekawą definicje przedstawia N. Wiener traktując informację jako *nazwę treści zaczerpniętej ze świata zewnętrznego, w miarę jak przystosowujemy doń swoje zmysły*, wyjaśniając jednocześnie, że *proces otrzymywania i wykorzystywania informacji jest procesem naszego dostosowywania się do różnych ewentualności środowiska zewnętrznego oraz naszego czynnego życia w tym środowisku.*

Należy niewątpliwie zgodzić się z L. Ciborowskim, który traktuje informację jako „... *bodziec oddziałujący na układ recepcyjny człowieka, powodujący wytwarzanie w jego wyobraźni przedmiotu myślowego, odzwierciedlającego obraz rzeczy materialnej lub abstrakcyjnej (przedmiotu, procesu, zjawiska, pojęcia itp.), który w jego przekonaniu (świadomości) kojarzy się jakoś z tym bodźcem* ..."[28].

---

[25] *Por. L.Ciborowski, Mechanizmy i przestrzenie walki informacyjnej, materiały z sympozjum naukowego, Informacja w walce zbrojnej, AON, Warszawa 2002.*
[26] *Por. B.Szulc red. Teoria walki zbrojnej a sztuka wojenna, AON, Warszawa 2001.*

[27] *Encyklopedia powszechna, Warszawa 1974, t. 2.*
[28] *Por. L. Ciborowski, Walka informacyjna, Toruń 1999, s. 50.*

P. Sienkiewicz traktuje informacje jako zbiór wielkości opisujących obiekty dowolnej natury, zawarty w określonej wiadomości i wyrażony w takiej formie, że pozwala określonemu obiektowi, do którego one dotarły, ustosunkować się do zaistniałej dzięki temu sytuacji i podjąć odpowiednie działania[29].

Należy zauważyć, że znaczenie informacji dostrzegali i dostrzegają wszyscy teoretycy zajmujący się problemami walki zbrojnej, począwszy od Sun Tzu[30] („...Poznaj siebie i poznaj wroga, dopiero wtedy twoje zwycięstwo nie będzie zagrożone. Poznaj warunki terenu i pogody, wtedy twoje zwycięstwo będzie całkowite..."), poprzez C. von Clausewitza określającego informację jako „ całą wiedzę, posiadaną o nieprzyjacielu i jego kraju, a więc podstawę wszystkich własnych idei i działań"[31], aż do współczesnych teoretyków, np. S. Koziej traktujący informację jako *niematerialny czynnik zespalający pozostałe elementy walki zbrojnej w zharmonizowaną całość i przejawiający się w tej funkcji w dowodzeniu, a przez rozpoznanie, maskowanie, dezinformowanie, walkę radioelektroniczną stający się czynnikiem bezpośredniego oddziaływania na przeciwnika*[32].

Jeszcze inna definicja została przedstawiona przez M. Strzodę według którego informacja to „ *dowolne nieprzetworzone fakty, zjawiska lub ich opis, które mogą być wykorzystane do opracowania danych rozpoznawczych (wywiadowczych), planistycznych lub innych stosownie do potrzeb*"[33].

NATO w swoich dokumentach stosuje dwa terminy do wyjaśnienia pojęcia informacji („Information" i Intelligence"). W dokumencie AAP-31 określono, ze informacja to znaki, symbole, obrazy lub dźwięki. Według AAP-6 informacja to nieprzetworzone dane o każdym zjawisku, które mogą być wykorzystane do tworzenia informacji. Informacja („Intelligence") to produkt pochodzący z opracowanych danych dotyczących państw obcych, przeciwnika lub potencjalnych sił zbrojnych przeciwnika, elementów lub rejonów aktualnych lub potencjalnych

---

[29] *Por. P. Sienkiewicz, Problemy inżynierii informacji, materiały z sympozjum naukowego Informacja w walce zbrojnej, AON, Warszawa 2002, s.30.*
[30] *Por. Sun Tzu, Sztuka wojny, Wyd. Przedświt, Warszawa 1994, s.116.*
[31] *Por. C. von Clausewitz, O wojnie, Warszawa 1958.*
[32] *Por. S.Koziej, teoria sztuki wojennej, Bellona, Warszawa 1993, s.96.*
[33] *Por. M. Strzoda, System dowodzenia. Terminologia. Cz.1, AON, Warszawa 2001, s. 33.*

operacji. Dalej stwierdza się, że wszystkie fakty są wiadomością, a informacja jest konkluzją opartą na analizie faktów[34].

Według R. Kwećki „... *informacja to określona porcja energii skumulowana w jej materialnym odwzorowaniu. Informacja może istnieć bez umysłu ludzkiego. Informacja w swej istocie jest formą materii, wraz z określoną dla tej materii energią*"[35].

Celem pozyskiwania informacji nie jest to, aby wszystko było wiadomo, lecz to, aby wiedzieć wystarczająco dużo, a przede wszystkim więcej niż przeciwnik, przy czym często wystarczy, aby kluczowe dane uzyskiwać wcześniej od innych. Niekiedy mówi się o tzw. „wyprzedzaniu informacyjnym", które jest najczęściej równoznaczne z posiadaniem przewagi czasowej, natomiast rzadko oznacza nadwyżkę danych.

Problematyka informacji występuję z różnym natężeniem w walce i operacji. Ich prowadzenie wymaga zapewnienia ciągłych, wiarygodnych i dokładnych informacji. Spełnienie tego warunku wymaga wykonania szeregu trudnych przedsięwzięć, które w uogólnieniu można nazwać walką informacyjną. Jej celem jest uzyskanie przewagi informacyjnej nad przeciwnikiem. Chodzi o to by wiedzieć wystarczająco dużo, a przede wszystkim więcej niż przeciwnik, ze stosownym wyprzedzeniem[36].

Jak w takim razie informacja wpływa na wykonanie zadań przez siły zbrojne? Istniejące i opracowywane w wiodących państwach świata precyzyjne rakiety skrzydlate i inne rakiety zwykłego typu, zarówno naziemnego, powietrznego, jak i morskiego bazowania mogą być wykorzystywane w warunkach przewagi informacyjnej. Wynika to z faktu, że koniecznym jest z pomocą środków informatycznych, rozpoznania i łączności szybko otrzymać w pełni dokładną, w odpowiednim czasie i zabezpieczoną przed ingerencją czynników zewnętrznych informację, pozwalającą w odpowiedni sposób reagować na dowolny konflikt czy problem, tak aby można było natychmiast opanować sy-

---

[34] *Por. G. Nowacki, Interpretacja pojęcia „informacja", mat. z symp.nauk., AON, Warszawa 2002.*
[35] *Por. R. Kwećka, Informacja w walce zbrojnej, AON, Warszawa 2001, s.28.*
[36] *Por. L. Ciborowski, Walka informacyjna, Toruń 1999, s. 50.*

tuacje i przyjąć odpowiednie rozwiązania. Dlatego z pewnością będzie koniecznym opracowanie całkowicie innych niż dzisiaj, globalnych systemów dowodzenia, kierowania, rozpoznania i łączności. Koniecznym będzie także posiadać odpowiednią sieć informatyczną, przykrywającą wszystkie sfery prowadzenia walki zbrojnej i praktycznie każde miejsce na kuli ziemskiej. Jednocześnie będzie trzeba przeszkadzać przeciwnikowi w osiąganiu swobodnego dostępu do informacji potrzebnych mu do kierowania własnymi wojskami i uzbrojeniem. Przewaga informacyjna w takim razie powinna wynikać z przewagi w mobilności, szybkości reakcji, precyzyjnym oddziaływaniu na przeciwnika i w minimalizacji ryzyka funkcjonowania własnych sił i środków. Może ona być realizowana przez:

- panowanie w zakresie manewru siłami, środkami i ogniem;
- zmasowane i odpowiednio rozciągnięte w czasie użycie broni precyzyjnego rażenia;
- adekwatne do potrzeb zabezpieczenie logistyczne;
- zapewnienie niezawodnej ochrony sił i środków na wszystkich poziomach dowodzenia.

Informacyjna składowa broni precyzyjnego rażenia będzie dysponowała pełnym składem programowych środków i przedsięwzięć zarówno aktywnej, jak i pasywnej ochrony przed atakiem na jej systemy informacyjne. Będzie posiadała możliwość oddziaływania na istniejące i perspektywiczne systemy obrony przeciwlotniczej i przeciwrakietowej przeciwnika i będzie funkcjonować we współdziałaniu z środkami rozpoznania kosmicznego celów oraz połączonego systemu radiolokacyjnego wykrywania i naprowadzania. Oczywiście będą się także rozwijały środki rozpoznania, jako że na nich będzie spoczywało zadanie poszukiwania, wykrycia, identyfikacji i ustalenia niezbędnych parametrów stacjonarnych obiektów ekonomiki, które powinny być zniszczone precyzyjnymi rakietami skrzydlatymi lub rakietami międzykontynentalnymi. Niewątpliwie będą wykorzystywane punkty dowodzenia kosmicznego i powietrznego bazowania do kierowania uderzeniami na najważniejsze cele stacjonarne i

mobilne. Dla wykrycia celów naziemnych, opłacalnych do wykonania uderzeń, a rozmieszczonych w głębi terytorium przeciwnika, najwyraźniej potrzebnym jest stworzenie mniej kosztownych niż kosmiczne, ale efektywnych bezpilotowych samolotów rozpoznania strategicznego. Potencjał rozpoznawczy państwa może się znacznie zwiększyć dzięki właśnie bezpilotowym aparatom latającym, dysponującym dużym czasem przebywania w powietrzu. Należy zaznaczyć, że w szeregu najbardziej rozwiniętych państw, w różnych rodzajach sił zbrojnych i rodzajach wojsk, już dzisiaj znajduje się wielka ilość sił i środków rozpoznania, jednak działają one samodzielnie. W wojnach i wojennych konfliktach przyszłości potrzebna jest wysoka integracja licznych systemów rozpoznania, dla ich automatycznego rozdzielenia w ramach globalnej sieci informacyjnej, funkcjonującej na całej powierzchni kuli ziemskiej. Powstaje potrzeba ścisłego połączenia systemów rozpoznania kosmicznego i powietrznego bazowania. Nieuniknionym jest zwiększenie elastyczności wykorzystania i uniwersalizacji środków rozpoznania.

Szczególna rola w walce zbrojnej przyszłości przypada czynnikowi informacyjnemu. Broń precyzyjnego rażenia i broń oparta na nowych fizycznych prawach, na które to spadną te zadania, które zawsze realizowały zasadniczo tylko zgrupowania siły żywej, wymagają posiadania niezbędnej informacji z rozpoznania. Pojawia się potrzeba posiadania informacyjnych kompleksów, zwykle pracujących w ramach rozpoznania i dowodzenia, a także siłach i środkach walki elektronicznej. Do prowadzenia rozpoznania będą szeroko wykorzystywane kosmiczne, morskie i naziemne siły i środki rozpoznania. Koniecznym jest więc nieprzerwanie i szczegółowo obserwować całe terytorium przeciwnika, stan jego strategicznych uderzeniowych i strategicznych obronnych sił, wszystkie przemieszczenia jego wojsk (sił) na obszarze teatru działań wojennych.

Kosmiczne środki rozpoznania staną się głównym źródłem informacji zarówno w czasie planowania, jak i podczas prowadzenia działań bojowych. Z przestrzeni kosmicznej będzie nieprzerwanie i szeroko realizowane radiotechniczne, radiolokacyjne, fotograficzne, telewizyjne, radiacyjne, chemiczne i re-

alizowane w podczerwieni rozpoznanie, które powinno nieprzerwanie przekazywać niezbędne informacje w realnym czasie. W czasie wojny w rejonie Zatoki Perskiej, szeroko wykorzystywane były amerykańskie satelity zwiadowcze, przekazujące z kosmosu radiolokacyjne przedstawienie rejonu działań bojowych. Ich wykorzystanie pozwoliło na szybką ocenę efektywności precyzyjnych i powietrznych uderzeń, rozpoznawać z odpowiednią dokładnością obronę irackiej armii (z dokładnością do pojedynczego pojazdu lub środka artyleryjskiego, przede wszystkim obrony przeciwlotniczej), nawet w warunkach złej widoczności. Należy oczekiwać, że w niedługim czasie orbitalne zgrupowania podobnych rozpoznawczych aparatów kosmicznych, w szeregu krajów będą się szybko powiększały. W ciągu najbliższych 10-15 lat powinny gwałtownie wzrosnąć możliwości kosmicznych środków rozpoznania najbardziej rozwiniętych krajów, ze względu na liczbę wykrywanych obiektów zwiększą się one 3-4 krotnie, dokładność wykrywania zwiększy się 4-6 razy, przy czym czas na jego przeprowadzenie zmniejszy się 3-4 razy. Kosmos zachowa swoje wielkie wojenne znaczenie nie tylko jako sfera zabezpieczenia działań wojennych na ziemi, ale i jako teatr działań wojennych, gdzie może być wykorzystywana broń typu niejądrowego, w tym i w stosunku do obiektów i celów na naziemnym teatrze działań wojennych.

Dowodzenie wojskami (jeśli one w postaci dzisiaj pojmowanej zachowają się), siłami i środkami będzie realizowane głównie z punktów dowodzenia przeniesionych w kosmos i powietrze lub też odpowiednio zabezpieczonych punktów dowodzenia na ziemi, ale poprzez powietrzno-kosmiczne środki. Znacznie zwiększy się liczba samolotów dowodzenia i dalekiego radiolokacyjnego rozpoznania. Wymiana informacji będzie realizowana pomiędzy wszystkimi ogniwami i poziomami dowodzenia z wykorzystaniem automatycznych lub automatyzowanych systemów rozmieszczonych na powietrznych i kosmicznych środkach przenoszenia.

Jak było już powiedziane, w walce zbrojnej przyszłości szerokie zastosowanie znajdą rozpoznawczo-uderzeniowe systemy bojowe na bazie kosmicznych rozpoznawczo-informacyjnych systemów, a także naziemnych,

morskich, powietrznych i kosmicznych precyzyjnych środków rażenia. Będą one dokonywać efektywnych uderzeń na stacjonarne radio i telepromieniującym obiekty ekonomiki, środki powietrzno-kosmicznej obrony, a także radiolokacyjnie kontrastowe obiekty na całej głębokości terytorium przeciwnika. Należy podkreślić, że część takich rozpoznawczo-uderzeniowych systemów bojowych kosmicznego bazowania może być tworzona z wyprzedzeniem, jeszcze w czasie pokoju i mogą być one wycelowane na najważniejsze, stacjonarne cywilne i wojskowe, obiekty prawdopodobnych przeciwników.

2. CZYNNIKI WPŁYWAJĄCE NA ZMIANY W SPOSOBACH WYKONANIA ZADAŃ NA SZCZEBLU OPERACYJNYM

Pod pojęciem sposobu prowadzenia operacji (walki) rozumie się wybrany przez dowódcę wariant użycia będących w jego posiadaniu sił i środków, w interesie osiągnięcia postawionego celu (wykonania zadania). Oczywiście wariant ten powinien być wariantem optymalnym, pozwalającym na osiągnięcie celu operacji (walki) w określonym czasie, z minimalnymi stratami oraz jak najmniejszym zużyciem środków materiałowych.

Podstawowymi czynnikami, determinującymi rozwój sposobów prowadzenia operacji i walki są: doktryna wojenna państwa, poziom i perspektywy rozwoju uzbrojenia i techniki wojskowej, a także poglądy potencjalnego przeciwnika na sposoby prowadzenia działań bojowych. Pierwszy z tych czynników, główne założenia doktryny wojennej naszego państwa, ukierunkowuje siły zbrojne przede wszystkim na prowadzenie odwetowych działań obronnych. Mając na uwadze to, że istota obrony przejawia się w reakcji broniącej się strony na inicjatywne działania nacierającej, można z całą pewnością powiedzieć, że ta reakcja nie powinna polegać tylko na pasywnym „siedzeniu w okopach" i oczekiwaniu na uderzenia przeciwnika. Dlatego też koniecznym jest wykorzystanie tych form, sposobów i środków prowadzenia działań bojowych, które w największym stopniu są adekwatne w stosunku do zaistniałej

sytuacji, zapewniają przejęcie inicjatywy, a w konsekwencji pokonanie (zniszczenie) przeciwnika.

Rozwój uzbrojenia i techniki wojskowej na bazie nowych technologii (drugi czynnik) doprowadził do znacznego zwiększenia możliwości ogniowych, uderzeniowych i manewrowych współczesnych wojsk. W rezultacie tego w ostatnim czasie coraz większy akcent kładziony jest na prowadzenie walki (starcia) na odległość, wykonanie manewru i nieoczekiwanych uderzeń z wykorzystaniem formacji aeromobilnych, dążenie do osiągnięcia zwycięstwa bez wykorzystania potężnych zgrupowań wojsk lądowych. Ta ostatnia tendencja jest szczególnie ważna dla rozwoju sposobów prowadzenia operacji i walki w nowych warunkach.

W związku z tym koniecznym jest wzięcie pod uwagę faktu, że prognozowane wprowadzenie do wojsk broni ukierunkowanej energii (oddziaływania energetycznego) niewątpliwie może wymóc konieczność uaktualnienia lub opracowania nowych sposobów prowadzenia działań bojowych.

W perspektywie, według wielu wojskowych analityków, duże znaczenie będzie miała walka w czwartym wymiarze – informacyjnym. Przy czym takie formy i metody jej prowadzenia jak: zniszczenie systemów dowodzenia, walka radioelektroniczna, wykorzystanie wirusów komputerowych, ochrona własnej informacji (kodów) i oddziaływanie na informacje przeciwnika, operacje psychologiczne są już dobrze znane, a nowość będzie polegała na kompleksowym ich wykorzystaniu. Można liczyć się także z tym, że w przyszłości wskaźniki ilościowe już na dobre powinny ustąpić pola jakościowym. Zamiast masowych armii pojawią się „połączone komputerowymi sieciami niewielkie formacje", których zadaniem będzie wykrycie celów i przekazanie danych o nich na rakietowe i artyleryjskie kompleksy uderzeniowe.

W osnowie trzeciego czynnika bez wątpienia leży koncepcja powietrzno-lądowej operacji, której istota polega na jednoczesnym i efektywnym rażeniu ogniowym operacyjnych zgrupowań przeciwnika na całej głębokości jego ugrupowania bojowego, rozdzielenia ich i spowodowanie braku operacyjnego współdziałania pomiędzy poszczególnymi jego rzutami, a tym samym stwo-

rzeniu możliwości niszczenia ich częściami, drogą wykonaniu głębokich uderzeń ogniowych i radioelektronicznych, manewru powietrznego wojsk, a przede wszystkim wysadzeniem licznych desantów powietrznych, a w końcowym etapie operacji kolejnym zniszczeniem pierwszego rzutu, a następnie rezerw.

W najbardziej zintegrowanej postaci wpływ przedstawionych czynników na sposoby prowadzenia operacji i walki przejawia się w prognozowanych charakterystycznych cechach współczesnych działań bojowych, z których głównymi są następujące:

- znaczne (wielokrotne) zmniejszenie operacyjnej gęstości (zwartości) wojsk, w związku ze zmniejszeniem ich ilości i wzrostem szerokości pasów działania, co prowadzi do braku zwartych (ciągłych) rubieży obronnych, a nierzadko także taktycznego współdziałania zgrupowań wojsk i sąsiadów;
- objęcie działaniami bojowymi praktycznie wszystkich elementów ugrupowania bojowego wojsk;
- konieczność prowadzenia działań w warunkach oddziaływania broni precyzyjnego rażenia i wysokoefektywnych środków walki informacyjnej, stwarzających stałe zagrożenie wystąpienia masowych strat i obezwładnienia systemu dowodzenia.

Wszystko to wymusza konieczność wprowadzenia istotnych zmian sposobów prowadzenia współczesnej operacji i walki.

Takie zmiany powinny być ukierunkowane przede wszystkim na osiągnięcie przewagi w dowodzeniu, zwiększenie efektywności rażenia ogniowego i roli aktywnych działań wojsk. W obronie może to być racjonalne połączenie zaczepnych i pozycyjnych sposobów działania, a w natarciu – obejście przeciwnika drogą powietrzna i naziemną, z wykorzystaniem odkrytych skrzydeł i luk w jego ugrupowaniu bojowym.

Uważa się, że osnowę perspektywicznych sposobów prowadzenia operacji powinny stanowić mobilne działania wojsk, które oznaczają nie tylko

szybkie przemieszczenie wojsk przed rozpoczęciem i w czasie działań bojowych, ale także w głównej mierze ich możliwości w wyprzedzeniu działań przeciwnika, przejęciu inicjatywy, stworzeniu przewagi na wybranych kierunkach, wykonania nieoczekiwanych uderzeń i niszczenia przeciwnika częściami oraz w odpowiednim czasie wyjście spod uderzeń przeciwnika. Działania mobilne oznaczają także efektywnie funkcjonujące systemy rozpoznania i dowodzenia, możliwość wykonania uderzeń ogniowych na całą głębokość ugrupowania bojowego przeciwnika, niezawodną ochronę wojsk własnych, szerokie wykorzystanie przestrzeni powietrznej w interesie walki naziemnej, realizacje postawionych zadań drogą zarówno obronnych, jak i zaczepnych działań bojowych.

Zrozumienie i wyszczególnienie tych zasad w dokumentach normatywnych będzie pomocne podczas wypracowywania koncepcji działań mobilnych wojsk, która stworzy warunki nie tylko do dalszego doskonalenia sposobów prowadzenia operacji i walki, ale i do zapewnienia zbalansowanego rozwoju sił ogólnego przeznaczenia, drogą skonkretyzowania struktury organizacyjnej formacji ogólnowojskowych i określenia priorytetów rozwoju uzbrojenia i techniki wojskowej wojsk lądowych. Oprócz tego pojawi się możliwość rozszerzenia wykorzystywanego przez wojska przedziału działań obronnych i zaczepnych. I tak dla przykładu, wydaje się celowym oprócz dwóch rodzajów obrony: pozycyjnej i manewrowej – wziąć pod także uwagę możliwość prowadzenia obrony mobilnej (w literaturze możemy spotkać się z pojęciem „obrony o charakterze nieliniowym (sekwencyjnym)"[37]), zarówno na szczeblu operacyjnym, jak i taktycznym.

Mając na uwadze to, że sposoby prowadzenia obrony manewrowej i pozycyjnej są powszechnie znane i przećwiczone w praktyce przygotowania wojsk, pozostaje bardziej szczegółowe określenie sposobów prowadzenia obrony mobilnej.

Obrona mobilna, szczególnie w pierwszych operacjach działań wojennych, będzie zwykle prowadzona na szerokim froncie przy warunku, że nasze

[37] *Por. R. Bojarski, Główne problemy działań operacyjnych, AON, Warszawa 2001.*

wojska mogą działać bardziej aktywnie niż w czasie obrony pozycyjnej. Istota takiej obrony, w odróżnieniu od innych jej rodzajów polega na niszczeniu poszczególnych zgrupowań uderzeniowych przeciwnika drogą kolejnego ześrodkowywania przeciwko nim większej części sił i środków broniących się wojsk oraz szerokim wykorzystywaniu działań zaczepnych w połączeniu z obronnymi.

W zależności od stosunku możliwości bojowych stron i konkretnej sytuacji bojowej sposoby jej prowadzenia mogą być całkowicie różne. W warunkach względnej równowagi możliwości bojowych stron najbardziej celowym sposobem prowadzenia obrony może być wykonanie uderzenia ogniowego na przeciwnika jeszcze do czasu przekroczenia przez niego rubieży styczności (przedniego skraju obrony), zdecydowane utrzymywanie w czasie operacji samodzielnych rejonów kluczowych i wykonywanie następujących po sobie uderzeń, na zgrupowania przeciwnika próbujące obejść te rejony, w jego skrzydła lub tył.

W wypadku bardziej sprzyjającego naszym wojskom stosunku sił i środków, co możliwe będzie w rezultacie zakończonego sukcesem ogniowego porażenia przeciwnika, a także w szeregu innych przypadków, z chwilą rozpoczęcia działań przez przeciwnika może zostać wykonane uderzenie uprzedzające, a następnie przejście do działań zaczepnych i zniszczenie jego zgrupowania głównego, poprzez wykonanie uderzenia w pasie osłony. W indywidualnych przypadkach takie uderzenia mogą być wykonywane na przeciwnika znajdującego się w rejonie wyjściowym do działań lub też na drogach rozwinięcia.

Jednak w czasie walki z silnym przeciwnikiem nie ma co liczyć na względną równowagę, a tym bardziej na sprzyjający stosunek sił i środków. Dużo częściej to właśnie on będzie miał przewagę. W takim wypadku efektywnym sposobem prowadzenia operacji (oprócz uderzeń ogniowych na jego siły główne i utrzymywania ważnych dla trwałości operacyjnej rejonów obrony) może okazać się blokowanie obchodzących zgrupowań przeciwnika na do-

godnych rubieżach i niszczenie ich działaniami zaczepnymi po przegrupowaniu wojsk własnych.

W czasie przygotowania i prowadzenia obrony mobilnej duże znaczenie ma uwzględnienie faktu, że aktywne działania wojsk lądowych może poprzedzać pierwszy etap operacji z charakterystycznymi dla niego sposobami działania wojsk. Będzie to w głównej mierze rażenie ogniowe przeciwnika, a także odpieranie jego uderzeń lotniczych oraz walka o przewagę w dowodzeniu. Przy tym rażenie ogniowe przeciwnika realizowane jest w formie ogniowego starcia o różnym czasie jego trwania, który będzie zależał od działań przeciwnika i zadań postawionym wojskom. W czasie starcia ogniowego będą wykonywane zmasowane i ześrodkowane uderzenia w połączeniu z systematycznym ogniowym i radioelektronicznym rażeniem. Oprócz tego koniecznym będzie prowadzenie walki z wcześniej wysadzonymi i broniącymi się w strefie tyłowej desantami przeciwnika. Przewaga w dowodzeniu może być osiągnięta drogą obezwładnienia (zniszczenia) obiektów systemów dowodzenia, a także poprzez prowadzenie walki radioelektronicznej i psychologicznej. Podstawowy problem w czasie osiągania tego celu tkwi w tym, że przeciwnik będzie działał analogicznie, a bardzo często to przeciwdziałanie będzie silniejsze niż nasze.

Tworząc ugrupowanie bojowe wojsk prowadzących obronę mobilną, oprócz pierwszego rzutu, powinien zostać stworzony silny rzut mobilny, który wspólnie z rezerwami ogólnowojskowymi może stanowić większą część sił i środków broniących się wojsk. Pierwszy rzut zazwyczaj będzie przeznaczony do utrzymywania rejonów i pozycji kluczowych, wiązania przeciwnika na najbardziej dostępnych kierunkach i przeciwdziałania jego przerwaniu się w głąb naszej obrony. W przypadku prób obejścia przez przeciwnika tych rejonów lub pozycji, związki taktyczne pierwszego rzutu we współdziałaniu z rzutem mobilnym mogą wykonywać uderzenia na skrzydła i tył grup przeciwnika wykonujących obejście.

Zatem można powiedzieć, że główne przeznaczenie rzutu mobilnego może polegać na niszczeniu grup przeciwnika realizujących obejście lub też prowadzących natarcie poprzez luki w naszym operacyjnym i taktycznym

ugrupowaniu bojowym. Przy tym należy zauważyć, że jego działania będą miały charakter zaczepny. W sprzyjających warunkach rzut mobilny może wykonywać uderzenia za przedni skraj obrony. W związku z tym, że rzut mobilny będzie prowadził swoje działania bojowe w strefie działań taktycznych w ścisłym współdziałaniu z pierwszym rzutem, w niszczeniu przeciwnika zawsze będzie uczestniczyć duża część sił i środków broniących się wojsk.

Obowiązkowym elementem operacyjnego ugrupowania bojowego wojsk w czasie prowadzenia obrony mobilnej powinny być silne rezerwy przeciwdesantowe. Przy tym, mając na uwadze szerokość obszaru obrony, mogą być tworzone dwie takie rezerwy, jedna z nich zaś powinna być aeromobilna.

Powodzenie działań rzutu mobilnego zależy w dużej mierze od odpowiedniej jego osłony od uderzeń z powietrza. W tym celu na kierunkach działania rzutu mobilnego, szczególnie w czasie jego rozwinięcia, koniecznym jest przewidzieć takie ześrodkowanie sił i środków obrony przeciwlotniczej, które by we współdziałaniu z lotnictwem myśliwskim zapewniało niezawodną osłonę wojsk i pozwalało na osiągnięcie chociażby czasowej (taktycznej) przewagi w powietrzu.

Lotnictwo wydzielone do wsparcia broniących się wojsk z reguły powinno być wykorzystywane centralizowanie i w sposób zmasowany, dla osiągnięcia zadań kolejnego niszczenia grup uderzeniowych przeciwnika.

Biorąc pod uwagę rozmach przestrzenny działań bojowych i ich wysoką intensywność podczas organizowania maskowania koniecznym jest wydzielenie odpowiednio dużych sił i środków, szczególnie w celu wprowadzenia przeciwnika w błąd, co do charakteru osłony przerw i luk w ugrupowaniu bojowym wojsk, a także miejsca rozmieszczenia i możliwych kierunkach działania rzutu mobilnego.

Oprócz wymienionych sposobów prowadzenia obrony mobilnej, na szczeblu taktycznym może być realizowana tzw. „obrona rozśrodkowana". Jej istota polega na odejściu od liniowych pozycji obrony zajmowanych przez bataliony i przejściu do realizacji obrony siłami niewielkich grup (pluton, drużyna) w punktach oporu, rozśrodkowanych na całej przestrzeni rejonu obrony, z lu-

kami do 2 km między nimi, wykorzystującymi rozbudowę terenu, drogi manewru i liczne pozycje zapasowe dla środków ogniowych. Przyjęcie takiego rodzaju obrony będzie możliwe w wypadku wyposażenia pododdziałów i oddziałów we współczesne środkami rozpoznania i indywidualnego dowodzenia.

Zasadniczym sposobem prowadzenia takiej obrony może być rozdzielenie grup taktycznych przeciwnika, niszczenia ich uderzeniami ogniowymi i kontratakami z różnych kierunków. Taki sposób prowadzenia obrony wymaga stworzenia sieci obserwatorów artyleryjskich i naprowadzania lotnictwa, w celu efektywnego wykorzystania amunicji precyzyjnej i wsparcia ogniowego ze strony przełożonego.

Jednakże, jak by nie była silna i zróżnicowana obrona, teoria i praktyka sztuki operacyjnej, a szczególnie doświadczenia większych wojennych konfliktów, zdecydowanie potwierdzają dawno znane stwierdzenie, że natarcie jest rozstrzygającym rodzajem prowadzenia działań bojowych i tylko w rezultacie przeprowadzonego z powodzeniem natarcia możliwe jest ostateczne pokonanie przeciwnika.

Oprócz już omawianych czynników na rozwój sposobów prowadzenia działań zaczepnych określony wpływ maja pojawiające się w ostatnim czasie tendencje rozszerzania wytycznych odnośnie prowadzenia współczesnych operacji zaczepnych, w tej liczbie dotyczących wprowadzania przeciwnika w błąd lub odciągnięcia jego sił na inny kierunek, wiązania walką na zajmowanych rubieżach i pozycjach. Naturalnie nowe cele i zadania operacji wymagają odpowiednich sposobów jej prowadzenia. Przy tym w procesie realizacji zarówno tradycyjnych, jak i specyficznych zadań jest, w obronie i natarciu, konieczność prowadzenia działań na szerokim froncie, samodzielnymi zgrupowaniami uderzeniowymi, nie tylko w operacyjnej, ale i taktycznej skali, przy jednoczesnym dążeniu obu stron do aktywnego wykorzystania niezajętego lub słabo bronionego obszaru i stałego oddziaływania na obiekty logistyczne i linie komunikacyjne przeciwnika.

Podstawę każdego sposobu prowadzenia operacji zaczepnej stanowi kolejność rażenia ogniowego przeciwnika i forma manewru operacyjnego si-

łami i środkami. Analiza doświadczeń współczesnych konfliktów zbrojnych i ćwiczeń szczebla operacyjnego pozwala na wysunięcie tezy o przewadze tendencji do jak najwcześniejszego oddziaływania ogniowego na przeciwnika, odejścia od silnych, czołowych, rozcinających uderzeń związanych z przełamaniem obrony i przejście do działań o charakterze obejścia, połączonego z wprowadzaniem przeciwnika w błąd wszystkimi dostępnymi środkami. Właśnie dlatego, w obecnych warunkach, szczególnego znaczenia zaczynają nabierać takie formy manewru, jak operacyjne oskrzydlenie i operacyjne obejście zgrupowań przeciwnika.

Mając to na uwadze można rozpatrzyć możliwe sposoby realizacji manewru w natarciu w czasie pokonania różniących się od siebie zgrupowań przeciwnika, które umownie możemy nazwać „zwartymi" (ześrodkowanymi) i „rozśrodkowanymi". Przy czym pod pojęciem zgrupowań zwartych należy rozumieć mające normatywne parametry nasycenia obszaru działań, a rozśrodkowane to takie, które są zmuszone do bronienia się w warunkach niskiej gęstości rozmieszczenia sił i środków. Do pokonania zwartych zgrupowań przeciwnika (szczególnie jego zgrupowań uderzeniowych, które jeszcze nie zdążyły przejść do obrony) celowym jest mimo wszystko odchodzić od działań frontalnych i dążyć, drogą manewru siłami i środkami, do wymuszenia na przeciwniku odejście z zajmowanych rubieży i prowadzenia działań bojowych w niewygodnych na niego warunkach. Praktycznie rzecz biorąc będą to prowadzenie działań zaczepnych na skrzydłach broniącego się przeciwnika, w jego strefie tyłowej lub też przełamanie obrony na słabo umocnionych odcinkach. Oznacza to także wykonanie uderzeń po schodzących się kierunkach i natychmiastowe rozwinięcie natarcia w głąb, na spotkanie wysadzonym operacyjno-taktycznym i taktycznym desantom powietrznym, przy jednoczesnej izolacji obszaru operacji od podchodzących rezerw przeciwnika.

Zasadnicza ideą tego sposobu działań jest wymuszenie na przeciwniku wyjścia spod uderzeń w wyniku stworzenia zagrożenia jego okrążenia, a następnie jego pokonanie (zniszczenie) w czasie odejścia poprzez wykonanie uderzeń w skrzydła. Przykładem podobnego sposobu prowadzenia natarcia to

operacja „Pustynna Burza". Po związaniu aktywnymi działaniami 3 K zgrupowanie kuwejtskiego irackich wojsk od frontu, siły międzynarodowe dokonały jego operacyjne oskrzydlenie droga manewru 7 K poprzez słabo bronione rejony pustynne. Jednocześnie było realizowane głębokie obejście tego zgrupowania siłami 18 K, a także demonstrowana możliwość wysadzenia operacyjnego desantu morskiego w strefie tyłowej przeciwnika. Manewr ten zmusił broniących się do porzucenia zajmowanych pozycji, pod intensywnym oddziaływaniem lotnictwa tworzenia nowego frontu obrony, na niezbyt dogodnych rubieżach i wyprowadzenia z zarysowującej się możliwości okrążenia, reszty swoich sił[38].

Podczas niszczenia rozśrodkowanych zgrupowań przeciwnika, kiedy bronią się one na szerokim froncie, strona nacierająca może działać, nie wychodząc poza ramy swojego pasa, kolejno niszcząc samodzielne taktyczne grupy przeciwnika, wykorzystując do tego luki i słabo bronione kierunki do przenikania w strefę tyłową i izolowania ich od sił głównych. Prowadzenie działań bojowych takim sposobem pozwoli atakującej stronie zachować spoistość swojego ugrupowania, zapewniając możliwość rozdrobnienia frontu obrony przeciwnika, blokowania i niszczenia jego rozdzielonych grup. Przy tym, w odróżnieniu od takiej tradycyjnej formy manewru jak manewr po liniach wewnętrznych, kiedy związek operacyjny wykonuje jeden, dwa silne uderzenia swoimi zgrupowaniami na dużą głębokość, w tych warunkach przedkłada się wykonanie serii rozdrabniających uderzeń siłami związków taktycznych pierwszego rzutu (dwie, trzy grupy uderzeniowe w dywizji) na głębokość brygad pierwszego rzutu, w połączeniu z oskrzydleniem i rozbiciem rozdzielonych taktycznych grup bojowych przeciwnika. W następnej kolejności realizuje się rozdrabnianie organizacyjnego frontu oporu, w dalszej kolejności obejście i rozbicie pozostałych sił, aż do wyjścia w przestrzeń operacyjną. Bardzo duże znaczenie będą miały zwartość, manewrowość i autonomiczność grup uderzeniowych związków taktycznych pierwszego rzutu, ich ścisłe współdziałanie

[38] *R. Bielecki, Pustynna Burza, Bellona, Warszawa 1991.*

między sobą oraz z siłami i środkami wsparcia ogniowego i desantami powietrznymi.

Przykładem takiego działania może być natarcie 1 DZ 7 K (USA) na broniąca się 48 DP wojsk irackich, na samym początku natarcia lądowych sił międzynarodowych. 1 DZ nacierała w całym pasie obrony dywizji przeciwnika dwoma zgrupowaniami uderzeniowymi, w składzie jednej brygady każde. Grupy uderzeniowe działały w pasach o szerokości do 6 km, ogólnie liczyły ponad 300 czołgów i do 200 wozów bojowych. Taki skład sił i środków pozwolił w krótkim czasie przełamać obronę przeciwnika, na stosunkowo wąskich odcinkach i osiągnąć swobodę manewru w ramach strefy taktycznej, co determinowało powodzenie natarcia[39].

Należy jednak podkreślić, że wykorzystanie podobnego sposobu rozbicia przeciwnika w natarciu wymagało bezwzględnego rozwiązania problemu efektywnego ogniowego przygotowania i wsparcia natarcia grup uderzeniowych dywizji, przy czym bez istotnego zwiększania liczby jednostek artyleryjskich. Jej gęstość w pasie natarcia grup uderzeniowych wynosił tylko 22 działa na 1 km, jednak z racji tego, że wykorzystywana była głównie amunicja typu kasetowego (do 11 000 pocisków artyleryjskich i 414 rakiet), osiągnięto wysoki stopień porażenia ogniowego.

Oczywiście podczas prowadzenia działań mobilnych jednocześnie z artylerią, wykorzystującą amunicje kasetową, znaczna rolę, a niekiedy i decydującą w czasie rażenia ogniowego przeciwnika będzie odgrywało lotnictwo, jako że w odróżnieniu od innych środków rażenia ogniowego dysponuje ono dużymi możliwościami jednoczesnego prowadzenia rozpoznania i rażenia obiektów przeciwnika, a także szybkiego ześrodkowania (zmasowania) uderzeń ogniowych lub przeniesienia wysiłku z jednego kierunku na drugi. Niewątpliwie koniecznym jest dokonanie szczegółowych badań doświadczeń rażenia ogniowego we współczesnych konfliktach i wypracowanie nowego podejścia do jego organizacji i realizacji. Jednym z nich może być zasada strefowego planowania i realizacji ogniowego rażenia przeciwnika. Zaletą takiego podejścia jest

[39] *J. Biziewski, Pustynna Burza, cz. I i II, Altair, Warszawa 1991.*

to, że można będzie skrócić czas na planowanie i zwiększyć samodzielność podległych instancji w zakresie podjęcia decyzji dotyczących rażenia ogniowego obiektów i celów w swoich strefach.

W warunkach współczesnego pola walki operacyjna mobilność wojsk, szybkość reakcji, osiągnięcie przewagi w dowodzeniu, koncentracja wysiłków w trakcie operacji i aktywne oddziaływanie na wrażliwe miejsca przeciwnika staje się zasadniczą treścią sposobu prowadzenia operacji i walki, niezależnie od rodzaju działań bojowych.

Zwycięstwo w ostatecznym rezultacie będzie osiągane dzięki wysokiemu poziomowi systemowego myślenia dowódców, kompleksowemu wykorzystaniu wszystkich dostępnych sił i środków. Wiele będzie zależało od zdolności dowództwa efektywnie wybierać sposoby wykorzystania wojsk, twardo kierować nimi i zabezpieczać ich działania, aż do osiągnięcia celu ostatecznego.

3. CZYNNIKI WPŁYWAJĄCE NA ZMIANY CHARAKTERU SZTUKI WOJENNEJ I OPERACYJNEJ

Jakie czynniki mogą wpłynąć na charakter sztuki wojennej, w tym sztuki operacyjnej? Jak zmiany te mogą wpłynąć na prowadzenie działań zbrojnych, jakie zaczynają się kształtować tendencje rozwoju sztuki operacyjnej? Żeby odpowiedzieć na te pytania niewątpliwie należałoby prześledzić współczesne tendencje rozwoju środków walki zbrojnej, a wiodącą tendencją niewątpliwie jest przeniesienie w najbliższym czasie zasadniczych wysiłków na nową sferę – sferę walki informacyjno-psychologicznej, z wykorzystaniem wszystkich znanych sposobów wojenno-siłowego rozwiązywania konfliktów, w połączeniu z asymetrycznymi formami i sposobami walki. Jeśli w czasie II wojny światowej o powodzeniu w walce decydowało uderzenie zgrupowań piechotno-czołgowych, w wojnie w rejonie Zatoki Perskiej 1991 roku - rażenie ogniowe, to w wojnie XXI wieku – będzie to najprawdopodobniej kompleksowe informacyjno-psychologiczne oddziaływanie z asymetrycznym wykorzystaniem sił zbrojnych. Ich wykorzystaniem lub też nie.

Jakie więc czynniki mogą wpływać na charakter sztuki wojennej. Myślę, że do podstawowych można zaliczyć:

1. Osiągnięcia w zakresie możliwości **wykrywania, rozpoznania i śledzenia poważnie rosnącej ilości celów przeciwnika w znacznie zwiększającej się przestrzeni pola walki,** na przestrzeni długiego okresu czasu i z niespotykaną dawniej efektywnością, z przekazywaniem i rozprzestrzenianiem informacji o tych celach z dużą prędkością i dokładnością przekazywanej informacji. Osiągnięcia te mogą być jeszcze zwiększone drogą zakłócania przeciwnikowi pozyskiwania przez niego informacji (danych).

2. **Broń jądrowa,** bez względu na zgubne skutki jej użycia, prawdopodobnie nie będzie już pełniła tylko **roli czynnika powstrzymywania.** Działania bojowe mogą się zacząć z wykorzystaniem nowych rodzajów broni, oddziaływania lub użycie których może nie zostać w pierwszym momencie dostrzeżone bez specjalnej aparatury, jak również z wykorzystaniem broni jądrowej. Do takich rodzajów broni możemy zaliczyć między innymi promieniowanie ultrafioletowe, psychotropowe i biologiczne oddziaływanie, czy też broń genetyczną.

3. Zasadnicze **zmiany w biotechnologii,** dzięki którym współczesne laboratoryjne metody, szczególnie metoda modyfikacji molekuł, pozwolą na stworzenie środków chemicznych stanowiących kompilację różnych toksycznych właściwości, co z czasem może doprowadzić do stworzenia szczególnie niebezpiecznego potencjału wojennego.

4. **Wykorzystanie systemów automatycznego projektowania i zrobotyzowanej produkcji pozwoli stworzyć w bliskiej przyszłości zasadniczo nowe systemy uzbrojenia,** które powinny być pomyślane tak, aby zapewnić siłom zbrojnym przewagę w sferze informacyjno-psychologicznej, w pierwszej kolejności asymetrycznymi formami i sposobami, a następnie pełne wykorzystanie tej przewagi. Co może charakteryzować te systemy? Będą one się wyróżniać:

- zmniejszonymi rozmiarami i mniejszą ilością demaskujących właściwości;

- wzrastającym wykorzystaniem elektronicznych środków ochrony i pasywnych środków maskowania;
- zmniejszeniem ochrony fizycznej (pancerza) i zwiększeniem dzięki temu mobilności;
- możliwością rażenia przeciwnika poza przedziałami widoczności, z wykorzystaniem przewagi, którą daje panowanie w sferze informacyjnej;
- jeszcze większymi możliwościami obezwładnienia przeciwnika bez zniszczenia jego sił i środków, co daje większą swobodę politykom i dowódcom wojskowym w realizacji celów danego państwa;
- zwiększoną integracją z innymi systemami i stworzenie na tej osnowie jeszcze bardziej doskonałych struktur;
- ciągle wzrastającym stopniem automatyzacji, pozwalającej osiągnąć i utrzymać panowanie w sferze informacyjnej i sprowadzić do minimum starty czasu na wszystkich etapach operacji.

Kompleksy te mogą być wyposażone w broń ukierunkowanej energii: laserową, wysokiej częstotliwości, infradźwiekową, kinetyczną, wykorzystanie której w zasadniczy sposób utrudni użycie współczesnych środków rażenia w walce z takimi kompleksami.

5. Rozwój środków walki nie pozostanie bez wpływu na **przeobrażenia w teoretycznych założeniach i hipotezach działania na współczesnym polu walki,** które mają stanowić podstawę osiągnięcia zwycięstwa w walce, a więc zasadach sztuki wojennej.

6. Wykorzystanie nowych **środków przemieszczania stanów osobowych na duże odległości (typu ekranoplanów**) wielokrotnie zwiększy mobilność sił zbrojnych. Należy brać także pod uwagę przyszłe znaczne udoskonalenia w dziedzinach donośności i precyzyjności rażenia oraz mocy klasycznej amunicji.

7. **Prawdopodobne pojawienie się tzw. „broni ukrytego działania"** , opartej na stworzeniu szczególnych środków chemicznych i bakteriologicznych rozkładających produkty naftowe. Określone mikroby mogą prze-

kształcać paliwa w galaretowatą masę, nieprzydatną do eksploatacji techniki wojskowej. Poprzez użycie specjalnych „agresywnych" niszczących chemicznych i biologicznych środków i preparatów mogą zostać zniszczone szczególnie ważne detale maszyn, w rezultacie czego uzbrojenie i sprzęt wojskowy będą w sposób niezauważalny traciły swoją wartość bojową.

8. W najbliższych latach **wyposażenie żołnierza będzie niewątpliwie w dużym stopniu udoskonalone.** Oprócz współczesnej broni i środków ochrony osobistej będzie on wyposażony w całą gamę najnowszego wyposażenia: urządzenia do widzenia w nocy, indywidualne systemy określenia swojego położenia, komputery osobiste zaprogramowane na opracowywanie informacji (danych) bojowych, radiotelefony i telewizyjne środki łączności, systemy laserowego naprowadzania (celowania) i wiele innych. Wykorzystanie tych wszystkich różnych urządzeń, niezależnie jedno od drugiego, będzie bezmyślne, dlatego też należy się liczyć z powstaniem ich integralnego systemu.

9. Oprócz tego nastąpi **szybka ewolucja metod, pozwalających o wiele efektywniej i bardziej ekonomicznie niż dawniej, realizować bojowe przygotowanie i wyposażanie wojsk,** dzięki wykorzystaniu technicznych środków nauczania, od komputerowego modelowania działań bojowych do trenażerów indywidualnego przygotowania żołnierza. Pozwoli to przygotować do prowadzenia walki zbrojnej związki taktyczne i oddziały w bardziej krótkim czasie.

10. O ile w dotychczasowych operacjach **dominujące znaczenie miały siły operujące w czasie i przestrzeni, to w przyszłych operacjach znaczenie takie przypadnie raczej obszarowi,** chociażby z powodu zmniejszenia sił przeznaczonego do jego utrzymania czy zajęcia. Tak więc rozciągłość przestrzenna obszaru determinować będzie poczynania sił.

11. Zmianom może ulec **dotychczasowy model działań zaczepnych**, które będą miały charakter ogniskowo-przestrzenny, który powstanie w wyniku uderzeń silnych zgrupowań pancerno-zmechanizowanych, współdzia-

łających z formacjami powietrzno-lądowymi[40]. Zaś obrona przestanie być rodzajem walki podporządkowanym natarciu, a przyszłe działania obronne przyjmą formę działań obronno-zaczepnych[41].

12. I w końcu, **przewagę w sferze informacyjno-psychologicznej będzie miał ten, kto będzie miał kontrolę nad przestrzenią kosmiczną,** znaczy to, że walkę o informację należy przede wszystkim rozumieć jako walkę o kosmos.

Wymienione czynniki mogą doprowadzić do pojawienia się nowych poglądów w sztuce wojennej, wpłynąć na sposoby i metody prowadzenia działań bojowych, przede wszystkim na szczeblu strategicznym i operacyjnym. Można wysnuć wniosek, że wojny współczesne i wojny przyszłości można umownie podzielić na dwa rodzaje:

- wojny wysoko rozwiniętych technologicznie państw przeciwko państwom o wiele mniej rozwiniętym;
- wojny pomiędzy państwami z porównywalnym poziomem rozwoju technologii.

Ciekawym jest więc jak będzie przebiegały działania zbrojne, walka zbrojna w takich wojnach. Powodzenie czy niepowodzenie w wojnach przyszłości bardzo często może zostać określone jeszcze do czasu faktycznego rozpoczęcia działań bojowych, w czasie przygotowania do wojny (patrz obecna wojna w Iraku). Będzie to charakterystyczne dla wojen obu rodzajów, ale przygotowania do ich prowadzenia będzie całkowicie inne.

W obecnym czasie budowa sił zbrojnych wszystkich rozwiniętych krajów realizowana jest z uwzględnieniem zasadniczych cech nowej rewolucji w działaniach wojennych. Jej charakterystycznymi cechami są informatyzacja i komputeryzacja wszystkich stron międzypaństwowego, w tym także wojennych zmagań, szerokie wykorzystanie systemów kosmicznych, opracowywanie nowego uzbrojenia i kolejnej generacji efektywnych środków precyzyjnego naprowadzania i systemów dowodzenia wojskami, a także zmiany w poglą-

---

[40] *W. Kaczmarek, Z. Ścibiorek, Przyszła wojna-jaka?, BUWiK, Warszawa 1995.*
[41] *tamże*

dach na miejsce i rolę, formy i sposoby walki zbrojnej, w tym informacyjnej i psychologicznej.

Jak zmiany te mogą wpłynąć na prowadzenie działań zbrojnych, jakie zaczynają się kształtować tendencje rozwoju sztuki operacyjnej?

1. Coraz większy **wpływ polityki na działania wojenne, a w związku z tym coraz większy wpływ strategii na sztukę operacyjną.** Strategia, przeżywająca teraz okres aktywnego rozwoju i poszukiwań dróg rozwiązania licznych i całkowicie różniących się problemów związanych z możliwościami obronnymi kraju, stawia przed sztuką operacyjną nowe zadania. Są one związane przede wszystkim z przygotowaniem związków operacyjnych do efektywnego powstrzymywania w czasie pokoju i w początkowym stadium sytuacji kryzysowej, z jednoczesną możliwością prowadzenia wielkoskalowych działań bojowych jednocześnie w wielu rejonach, w warunkach aktywnego oddziaływania informacyjnego, szerokiego wykorzystania nowych rodzajów uzbrojenia oraz nietradycyjnych form i sposobów prowadzenia działań bojowych.

2. Możliwość przejścia od wojen, a w związku z tym i operacyjnych **form działania wojsk, o charakterze niszczącym, do wojen z przewagą funkcjonalno-strukturalnego, wybiórczego oddziaływania na przeciwnika.** Tendencja ta będzie determinować rozwój sztuki operacyjnej w przyszłości. Pozwoli to na położenie nacisku, w czasie budowy systemu obronnego państwa, nie na bezpośrednie siłowe przeciwstawianie się agresorowi, ale wzięcia pod uwagę zasady zagrożenia asymetrycznego.

3. Związana z poprzednią tendencja **kolejnej transformacji walki zbrojnej o dowolnej skali w zbrojno-informacyjne zmagania.** Wykorzystanie wysokoefektywnych specjalnych środków do dezorganizacji dowodzenia zgrupowaniami przeciwnika jawi się jako determinująca i niekwestionowana składowa działań związków operacyjnych w każdej sytuacji, a praktyczna realizacja form i sposobów walki informacyjnej w czasie konfliktu wojennego doprowadzi do zasadniczych zmian w charakterze i istocie operacji.

4. Konieczność **przygotowania związków operacyjnych do wykonywania zadań w konfliktach o różnej skali i intensywności.** Jak można to zauważyć w prognozach rozwoju sytuacji wojenno-politycznej w najbliższym czasie coraz bardziej wzrasta prawdopodobieństwo wybuchu lokalnych konfliktów, w porównaniu z wojnami na wielka skalę.

5. Stałe zmiany charakteru i istoty operacji i działań bojowych wojsk. Przede wszystkim dotyczy to celów operacji. Po raz pierwszy od czasów Napoleona to nie zajęcie terytorium bronionego przez przeciwnika, a nawet nie pokonanie jakichś to konkretnych zgrupowań przeciwnika zostaje wysunięte na pierwszy plan. Ważniejszym zadaniem staje się pełna dezorganizacja wysiłków przeciwnika poprzez wykorzystanie informacyjnej i psychologicznej broni, broni precyzyjnego rażenia oraz wysoce mobilnych i desantowo-dywersyjnych sił.

Jeśli zaś chodzi o zmiany w istocie współczesnych operacji to związane są one w pierwszej kolejności z koniecznością realizacji nowych zadań operacyjnych z wykorzystaniem jakościowo nowych sił i środków walki zbrojnej. Stąd też wynika kolejna **tendencja dotyczy zachowania tempa ciągle postępującej ewolucji istniejących i pojawienia się nowych operacyjnych form i sposobów prowadzenia działań bojowych.**

6. Wydarzenia ostatnich lat wykazały, że na rozwój teorii i praktyki sztuki wojennej coraz większy wpływ maja **rosnące możliwości stron do prowadzenia walki w powietrzu i kosmosie.** Zdobycie panowania w tych sferach pozwoli na swobodny przepływ niezbędnej informacji o przeciwniku i swoich wojskach, warunkach meteorologicznych, zapewni odpowiednią łączność, precyzyjną nawigacje, a w perspektywie na efektywne obezwładnienie ważnych naziemnych, morskich i powietrznych obiektów przeciwstawnej strony.

7. Zachowanie się determinującej roli rażenia ogniowego w operacjach i działaniach bojowych. Teoria i praktyka sztuki operacyjnej określa, że rażenie ogniowe w połączeniu z walką informacyjną pozostanie decydującym czynnikiem operacyjnym. Podstawowym, ważnym i złożonym zadaniem

rażenia ogniowego we współczesnych operacjach jest wywalczenie i utrzymanie przewagi ogniowej. Bez przewagi ogniowej nie jest możliwe posiadanie inicjatywy operacyjnej, a w konsekwencji z powodzenie wykonać zadanie operacyjne.

8. Kolejną ważną tendencją rozwoju sztuki operacyjnej jest **wzrastająca rola manewru**[42]. Zdolność wojsk do wykonania zdecydowanego i szybkiego manewru pozwoli na odpowiednią reakcję na każdą zaistniałą sytuację kryzysową, a bardzo często może powstrzymać rozwój konfliktu zbrojnego już już w jego początkowym stadium. Jest oczywistym, że ten kto posiada przewagę w mobilności wojsk i elastyczności struktur formacji wojskowych, znajdzie się w dużo lepszej sytuacji na przyszłym polu walki.

9. Nie należy także zapominać o tendencji **zwiększania się roli współdziałania wszystkich wojsk, sił i środków biorących udział w operacji (działaniach bojowych).** Związane jest to także ze wzrastaniem złożoności jego organizacji i praktycznej realizacji. Powodzenie w każdej z form bojowej działalności związku operacyjnego w dużym stopniu będzie zależało od synchronizacji działań sił i środków związku operacyjnego między sobą, sąsiadami, innymi wojskami oraz siłami znajdującymi się w dyspozycji przełożonego. Szczególnie ważny staje się ostatni warunek, jako że tylko wykorzystując możliwości środków rozpoznania, walki informacyjnej, grup dywersyjno-rozpoznawczych i mobilnych sił przełożonego (np. powietrzno-desantowych), a także lotnictwa dalekiego zasięgu, jesteśmy w stanie osiągnąć rzeczywiście głębokie i efektywne oddziaływanie na przeciwnika.

10. Coraz bardziej ostro zarysowywuje się tendencja **znacznego wzrostu zależności powodzenia w operacjach (działaniach bojowych) od ich wszechstronnego zabezpieczenia (wsparcia).**

11. Zauważalną tendencją współczesnej sztuki operacyjnej jest także **wzrastanie różnorodności warunków przygotowania operacji.** Szczególnie nie można wykluczyć prawdopodobieństwa jej przygotowania w takich kry-

---

[42] *A. Czupryński, Przegrupowanie i manewr, AON, Warszawa 2002.*

tycznych warunkach, kiedy silnym naziemnym, morskim i desantowym zgrupowaniom przeciwnika uda się wyjść w strefę tyłową naszych wojsk.

12. Z powyższą tendencją związana jest też tendencja **złożoności przygotowania operacji.** Związane to jest przede wszystkim ze stale zmniejszającym się czasem na jej przygotowanie, znacznym wzrostem możliwości rozpoznania potencjalnego przeciwnika, a także wzrostem możliwości jego środków rażenia i elementów desantowo-dywersyjnych. Oprócz tego przeciwnik do czasu rozpoczęcia działań wojennych może prowadzić operacje informacyjne, psychologiczne i specjalne, w rezultacie czego znacznie wzroście wielkość i różnorodność zadań realizowanych w trakcie przygotowania operacji.

13. Coraz większego znaczenia zaczyna nabierać tendencja związana ze **wzrastaniem roli jakości dowodzenia, profesjonalnego i moralno-psychologicznego przygotowania stanów osobowych.** Jakość dowodzenia związkami operacyjnymi w coraz większym stopniu zależy od osobowości dowódcy, jego profesjonalnej i psychologicznej gotowości, zdolności samodzielnie, aktywnie i śmiało dowodzić wojskami w ciężkiej, nieraz krytycznej sytuacji. W szczególności powinien on potrafić prognozować (przewidzieć) przebieg operacji, według mało nieraz dostrzegalnych wskaźników określić jej odstępstwa od opracowanego planu (prognozy) i zdecydowanymi działaniami, wykonanymi w odpowiednim czasie, osiągnąć zmianę sytuacji na swoja korzyść.

Oczywiście, oprócz wyżej przedstawionych, mogą się zarysowywać i inne tendencje, jak chociażby: zwiększenia roli gwałtownych, nieoczekiwanych działań, znaczne wzrastanie roli wymagań w stosunku do zdolności i mobilności bojowej wojsk, zwiększenie zależności powodzenia operacji od odpowiedniej organizacji walki w strefie tyłowej przeciwnika (działań głębokich) i inne.

Prawidłowe pojmowanie tych tendencji rozwoju sztuki operacyjnej stanowi podstawowy warunek jasnego sformułowania możliwych do pojawienia się problemów, a w konsekwencji określenia dróg ich rozwiązania.

ZAKOŃCZENIE

Nie ulega wątpliwości, że podstawowe czynniki operacyjne, determinujące wykonanie zadania na szczeblu operacyjnym, a więc siły, obszar, czas i informacja mają odmienne znaczenie na szczeblu taktycznym i operacyjnym. Mówiąc o szczeblu taktycznym zauważamy, że istnieje tu jedność celu, czasu i miejsca prowadzonych działań bojowych, podczas gdy w działaniach operacyjnych możemy mówić tylko o jedności celu, zaś pozostałe czynniki, a więc czas i miejsce pozostają rozdzielne. Może jednak zaistnieć taka sytuacja, że działania na szczeblu taktycznym będą miały wymiar operacyjny, co zależy w głównej mierze od celu, charakteru obszaru działań i ich rezultatu. W czasie planowania działań operacyjnych dowódca dysponuje szerokim zakresem swobody, a z tego wynika, że ważnym czynnikiem wpływającym na przebieg działań operacyjnych jest sama osobowość dowódcy, jego umiejętności. Jednocześnie jednak należy brać pod uwagę silne i słabe strony dowódców przeciwnika. Duży rozmach przestrzenny działań operacyjnych, szczególnie teraz w warunkach znacznych redukcji stanów sił zbrojnych wymusza ścisłe stosowanie się do zasady ekonomii sił, wymaga szerokiego spojrzenia na obszar prowadzenia operacji, w tym na jego infrastrukturę terenową.

Patrząc na najnowsze kierunki rozwoju uzbrojenia i techniki wojskowej, możemy zauważyć, że priorytetowe znaczenie we współczesnych działaniach bojowych będą miały środki rażenia dalekiego zasięgu. Z tego wniosek, że zmiany na polu walki będą w głównej mierze dotyczyły zwiększenia jego głębokości. Zatem będziemy mieli do czynienia z walką na odległość (na dystans, bezkontaktową), która w miarę doskonalenia się środków walki zbrojnej wyprze starcie bezpośrednie i w konsekwencji stanie się zdecydowanie dominującą w czasie działań zbrojnych.

Zasadnicza wyróżniająca cecha walki bezkontaktowej to wzrastający rozmach przestrzenny, kiedy linie rozgraniczenia między związkami taktycznymi (oddziałami), a nawet linia bezpośredniej styczności wojsk posiada tylko bardzo umowne znaczenie, jako że ramy bezkontaktowego starcia określają

tylko możliwości zasięgu wykorzystywanych środków walki. I tak, już w obecnym czasie dywizyjne środki ogniowe pozwalają na rozszerzenie strefy ogniowego oddziaływania na przeciwnika do 50-70 km i więcej, brygadowe (pułkowe) do 15-20 km, a batalionowe do 7-10 km. Stąd wynika, że rozmach walki zbrojnej zwiększy się 5-10 razy i można oczekiwać, że zmieni się także struktura pola walki. Jeżeli dzisiaj mówimy o trójwymiarowym polu walki, czyli o jego szerokości, głębokości i wysokości, to w niedalekiej przyszłości, a właściwie już dzisiaj (patrz wojna z Irakiem 2003 roku), nowymi sferami przestrzeni walki staną się informacyjna i elektroniczna.

Oczywiście wszystkie czynniki operacyjne powinny być traktowane jako zmienne, wzajemnie na siebie oddziaływujące. Dlatego też zasadniczym zadaniem każdego dowódcy jest właściwe zgranie tych czynników, odpowiednie ich wykorzystanie w realizacja postawionego przed nim zadania, a nawet jeśli to możliwe osiągniecie efektu synergii.

Prowadzenie działań bojowych z wykorzystaniem nowych form i sposobów wymusza konieczność uszczegółowienia treści wielu kategorii i zasad sztuki wojennej, w tym sztuki operacyjnej, niejednokrotnie inaczej rozwiązywać praktyczne problemy organizacji operacji i walki. Dotyczy to przede wszystkim współdziałania wojsk i systemów bojowych, manewru, dowodzenia wojskami i zabezpieczenia ich działań (wsparcia).

SPIS LITERATURY

R. Bielecki, Pustynna Burza, Bellona, Warszawa 1991.

Biziewski J, Pustynna Burza, cz.I i II, Altair, Warszawa 1991.

Bojarski R., Główne problemy działań operacyjnych, AON, Warszawa 2001.

Ciborowski L., Walka informacyjna, Wyd. A.Marszałek, Toruń 1999.

Cieślar P., Ruch jako czynnik walki zbrojnej i element działania wojsk, AON, Warszawa 2000.

Clausewitz C., O wojnie, MON, Warszawa1958.

Czupryński A., Wybrane problemy ruchu wojsk na obszarze kraju, AON, Warszawa 2002.

Czupryński A., Przegrupowanie i manewr, AON, Warszawa 2002.

Dęga Cz., Uzbrojenie i pole walki wojsk lądowych do 2020 roku, Warszawa 1995.

Doktryna, działania komponentu lądowego ATP-3.2, 2000 (projekt wstępny).

Foch F., Zasady sztuki wojennej, WIN-W, Warszawa 1924.

Galewski Z., Czynniki powodzenia we współczesnej walce, MON, Warszawa 1986.

Hauzer W., Elementarne czynniki walki zbrojnej, AON, Warszawa 1992.

Huzarski M., Zagadnienia taktyki wojsk lądowych, Wyd. A.Marszałek, Toruń 1999.

Huzarski M., red., Taktyka ogólna wojsk lądowych, AON, Warszawa 2001.

Jomini H., Zarys sztuki wojennej, MON, Warszawa 1966.

Koziej S., Teoria sztuki wojennej, Bellona, Warszawa 1993.

Koziej S., Działania operacyjne wojsk lądowych, AON, Warszawa 1992.

Krauze M., Szulc B., Sztuka wojenna (konteksty teoretyczne i praktyczne), Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2000.

Kaczmarek J., Uderzenie i ogień, Bellona, Warszawa 1973.

Kaczmarek W., Ścibiorek Z., Przyszła wojna-jaka?, wyd.BUWiK, Warszawa 1995.

Kwećka R., Informacja w walce zbrojnej, AON, Warszawa 2001.
Leksykon wiedzy wojskowej, MON, Warszawa 1979.
Liddell Hart B. H., Strategia, działania pośrednie, MON, Warszawa 1959.
Mossor S., Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny, Warszawa 1986.
Nowacki G., Informacja w walce zbrojnej, mat. z sympozjum naukowego, AON, Warszawa 2002.
Nożko K., Walka o przewagę, MON, Warszawa 1985.
Nożko K., Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej, Warszawa 1973.
Podręcznik polowy wojsk lądowych armii Stanów Zjednoczonych 100-5 FM, AON, Warszawa 1994.
Podstawowe kategorie sztuki wojennej. AON, Warszawa 1996.
Regulamin działań taktycznych sił lądowych ATP-35 (B), NATO, jawne, trzeci projekt wstępny.
Regulamin działań wojsk lądowych, DWLąd., Warszawa 1999.
Regulamin walki wojsk lądowych Bundeswehry HDV 100/100, Warszawa, AON 1993.
Rola-Arciszewski S., Sztuka dowodzenia na Zachodzie Europy, Główna Księgarnia Wojskowa, Warszawa 1934.
Sadowski S., Podstawowe zagadnienia teorii walki zbrojnej, AON, Warszawa 2002.
Sawkin W., Podstawowe zasady sztuki operacyjnej i taktyki, MON, Warszawa 1974.
Sikorski W., Przyszła wojna, Warszawa 1984.
Skibiński F., Rozważania o sztuce wojennej, WIH, Warszawa, 1990.
Sun Tzu, Sztuka wojny, Wydawnictwo Przedświt, Warszawa 1994.
Ścibiorek Z., Wojna czy pokój, Ossolineum, Warszawa 2000.
Ścibiorek Z., Rozważania o obronie, Bellona, Warszawa 1993.
Szulc B., red., Teoria walki zbrojnej a sztuka wojenna, AON, Warszawa 2001.
Toffler A. i H., Wojna i antywojna, Wyd., Muza SA, Warszawa 1997.
Toffler A., Trzecia fala, PIW, Warszawa 1980.

Tomaszewski A., red., Rażenie ogniowe i elektroniczne w operacji i walce, AON, Warszawa 1996.

Varvarovsky L., Manewrowość, MON, Warszawa1962.

Wiatr M., Między strategią a taktyką, Adam Marszałek, Toruń 1999.

Wróblewski R., Wprowadzenie do strategii wojskowej, AON, Warszawa 1998;

Wyszczelski L., Historia Myśli Wojskowej, AON, Warszawa 2000.

Zieliński J., Zasady sztuki wojennej – operacyjne aspekty, AON, Warszawa 1994.